(هەشمەندەکان؛ پەوختەیەک لە مێژووی مرۆڤ)م خوێندەوە!.. عەبدوڵا سەلمان(مەشخەڵ)

کاتێک دەست دەکەین بە خوێندنەوەی کتێبی هەشمەندەکان؛ پوختەیەک لە مێژووی مرۆڤ لەنووسینی بیرمەند یوڤال نوح هەراری(*) سەرتا ڕووبەڕووی دیاردەیەکی سەیر دەبینەوە. ئەویش شێوازی نووسینی کتێبەکەیە. یوڤال ئەم کتێبەی بە ستایلێکی زۆر سادە نووسیوە. ئەویش لەلایەکەوە لەبەر ئەوەی خوێنەر ئاست جیاجیاکانی کەمگێ تێی بگەن و لەلایەکی تریشەوە هەبژاردنی ئەو شێوازی نووسینە ئەو نووسەر و بیرمەندەی خستۆتە بەر دەبان. ئەم سادەییە لە نووسین وا دەکات خوێنەر تووشی بێزاربوون نەبێت و بەدوای زنجیرەی بیرکەکان بەوات بە پچران و پسانەوە. کتێبەکە بە قەبارەی ٦٣٠ لاپەڕەی پر لە زانیارییە، کە بە ڕاستی خوێنەر سەرسام دەبێت لەو زۆرە هەشتبیری و مەعریفییەی ئەو بیرمەندە و ئەو نووسەرە ئیسرائیلییە کە هەشتا تەمەنی نەگەیشتۆتە پێنجا ساڵ لە تەمەن؛ چلۆن توانیوێتی ئەو هەموو سەرچاوانە و ئەو هەموو زانیارییانە و ئەو هەموو لاپەڕانەی مێژوو و زانست بخوێنێتەوە و ئەنجامگیریشی لێ بدەست بهێنێت. لەڕ با گومانەکانم بخەمە لاوە، ئەوەی بەم مەبەستە ئامانجی کتێبەکەیە. ئەو ئامانجەی کە کتێبەکەی لەپێناودا نووسراوە. یوڤال نوح هەراری بیرمەندێکی لیبراڵە و تەدەکەشێت هەموو نووسینەکانی بکاتە خزمەت ئەو ئایدیا لیبراڵەوە کە بەوای پێیەتی. لەڕشەوە بە ئەرکی خۆی دەزانێت دژایەتی گەلێ بیر و بۆچوون بکات بە ئەوەی مەبەستەکەی بپێکێت. یەکێک لەو ئایدیانە بیروبۆچوونی مارکسیزم و کۆمۆنیزمە کە زیاد لە جارێک و زیاد لە جێگایەک دەچێتە سەریان و قسەیان لەبارەوە دەکات. ئەم بیرمەندە لەبەاڵە لەبارەی چەمکی یەکسانییەوە دەڵێت (بەگوێرەی زانستی بایۆلۆژی، خاڵێکی دروست نەکراون بەکو پەڕیان گرتووە. بەدنیایشەوە بەشەوێک پەڕە ناگرن کە (یەکسان)ببن. هەموو کەسێک کەدەکی جینەتیکی جیاواز هەیەدگرێت و لە ساتە وەختی لەدایکبوونەوە دەکەوێتە بەر کاریگەرییە ژینگە جیاجیاکان. ئەمە سەردەکەشێت بە گەاڵبوونی تایبەتمەندی جیاواز کە چانسی زیندووماندوی جیاواز لەگەڵ خۆیاندا دەهێنن. لەڕەوە پێویستە (یەکسان دروستبوون) بە (پەڕگرتن بەشەوەی جیاواز) تەرجەمە بکرێت.)(١)لەڕ باسکردن لەچەمکی یەکسانی بە موجەریددی و

لەدژەوەی کۆمەڵگە و ململانێ چینەکان و قۆتیسکردنەوەی تەنها لە جوغزی زانستدا ڕێک دژ بە لێکدانەوەی ماددییانەیە بە کۆمەڵگە. ئەمەش ڕێکهاتنەوەیە لەگەڵ خواست و لێکدانەوەکانی بەرژوازی بۆ چەمکە کۆمەڵایەتییەکان و خاڵیکردنەوەیان لە ناوەڕۆکە شۆشگێرانە و ئینسانییەکەیان. چونکە هەم یوقال و هەم تۆواوی بیرمەندانی بەرژوازی دەزانن کە (مێژووی هەرچی کۆمەڵی تا ئێستا بووە، بریتییە لە مێژووی کێشە چینایەتییەکان.(٢) بەڵام یۆقاڵ ئاگایانە دەیەوێت ئەو ڕاستییە فەرامۆش بکات و ئینسان و کۆمەڵگە و ژیان بە ئەبستراکت وەربگرێت. یوقاڵ دەڵێت (ئازادیش شتێکە کە خەڵکی دایانهێناوە وتەنیا لە خەیاڵیاندا بوونی هەیە.)(٣)ئەم لێکدانەوە ئایدیالیستانەیە پەموانییە لە چوارچێوەی لاپەڕەی کتێبەکە زیاتر بە بکات، لێکاتێکدا مێژووی مرۆڤایەتی پڕە لە خەبات و تێکۆشان لەپێناو ئازادی و پچراندنی زنجیری کۆیلەتی و ژێردەستەیی کە ئەم بیرمەندە لەم کتێبەیدا هەر بەڵایاندا نەچووە و ئاوڕی لێنەداوەتەوە. بیرمەندەکەمان دەڵێت(چۆن وا لە خەڵکی دەکرێت بەوا بە سیستەمێکی وێناکراوی وەکو مەسیحییەت، دیموکراسی یان سەرمایەداری بڵێن؟)(٤) ئەم بیرمەندە سەرمایەداری بە سیستەمێکی وێناکراو و خەیاڵی دەبینێت کە دوور بێت لە واقیع. هەربۆیەش مادام سەرمایەداری واقیع نییە و لە دونیای واقیعدا بوونی نییە، بۆیە خەبات کردنیش دژ بەو سیستەمە بەمانا و بڕەها و کات بۆفیدان و خەرجکردنێکی بێسوودە. تەواوینەکانی یوقاڵ لەووی فەلسەفییەوە ئایدیالیستی و میتافیزیکن و لەووی سیاسیشەوە لەبراڵ و لەووی چینایەتییەوە بەرژوازین. داخی یوقاڵ لە کۆمۆنیزم و نیشاندانی یەکێتیی سۆڤیێتی جاران بە ئاڵگۆ و مۆدێڵی بگرە‌ردی کۆمۆنیزم تا لەبەرچاوی خوێنەرەکانی، کۆمۆنیزم ناشرین نیشان بدات و ئەو تێروانینە چینایەتییەی مارکس بە فاشیل لە قەڵەم بدات. یوقاڵ کۆمۆنیستەکان بە سۆفی لە قەڵەم دەدات و دەڵێت (سۆڤیێتیەکان هەستیان بە ئەرکێک کرد لەسەر شانیان بۆ زەمینەسازی ڕێکردنێکی مێژووییی نەپساوە لە کۆپیتالیزمەوە بەرەو دیکتاتۆریەتی پڕۆلیتاریا.)(٥) ئەم نووسەرە لەبراڵ بەرژوازییە ئیشی لەسەر تێکدانی ناوەڕۆکی چەمکەکان و بەتاڵکردنەوەیان لە ناوەڕۆکی کۆمەڵایەتی و چینایەتییان بە ئەرکێکی گرنگی خۆی زانیوە و دەزانێت و لەم کتێبەیدا درێغی نەکردووە. یوقاڵ چەمکەکانی (بابەت، خود، زەدەبایی، خەبات، ئازادی و بیرکردنەوە و تێنانەت زانستیش بەر هەمەتی دەکۆن و بۆ تۆجریدکراوی باسیان لێوە دەکات. نێک هەر ئەمەش ئەم بیرمەندە لەهیچ جۆگەیەک و لە هیچ لاپەڕەیەک یەک سەرچاوە باس ناکات و ئاماژەی زانستی بە هیچ سەرچاوەیەک ناکات. دیارە

ئەمش لەووی بابەتی و زانستییەوە نیشانەی پرسیارەکی گەورەیە لەسەر لەکدانەوە و تۆژینەوە و تەنانەت ڕەخنەکانیشی دژ بە نیازەکانی. یوڤاڵ لەبارەی شەشەوە دەڵێت (بەڵام بیرکەی ئەمەی کە تەدەتوانیت بونیادی ڕیشەیی سیستەمەکە بگۆڕیت، نامێنێ. خەڵکی خۆیان لەگەڵ دەخی هەنووکەییدا ئاشت دەکەنەوە، هایدگەرنن کە هەمیشە هەر بەو شێوەیە بووە و هەر بەو شێوەیش دەبێ)(٦) دیسانەوە تێکردنەوەی شەشی کەمایەتی پرۆلیتاریا و نیشاندانی بێباکی خەڵک لەو ستەمەی لێیان دەکرێت و ئەو چەوسانەوەیەی دەرهەقیان ئەنجام دەدرێت جگە لە فەڵەک هیچی تر نییە و شەش ناتوانێت هیچ بکات ئەگەر مرۆڤ کەنتەڵەی کیمیای بایەلۆژی خۆی نەکات. واتە گرانەوەی تەواوی دەرد و نەگبەتییەکانی مرۆڤایەتی بە خودی پێکهاتەی کیمیای بایەلۆژی مرۆڤ، نەک کەمێگەی چینایەتی و ستەمی دەسەڵاتدارانی چەوسێنەر. یوڤاڵ پێیوایە (مادام شەشکردن ناتوانێت کیمیای بایەلۆژی بگۆڕێت، ئیتر مرۆڤ بەختەوەر نابێت.)(٧) بە وشەیەکی تر یەکێک لە داهێنانەکانی یوڤاڵ ئەوەیە هاتووە کیمیای بایەلۆژی لەجیی تێکۆشانی چینایەتی بەخوێنەری سەدەی بیست و یەک دەفرۆشێت.

بەکورتی کتێبی هەشمەندەکان؛ پوختەیەک لە مێژووی مرۆڤ کتێبێکی پڕ زانیاری و مەعریفەیە، خوێندنەوەی دەروازەی بیرکردنەوەت واتر دەکات و گەشتی کونج و کەلەبەری ئەم جیهانە ئاسانتر پێدەکات، بەڵام زیرەکانە و دەسەزانە و وەفادارانە بە کەشە چینایەتییەکەی وەک نووسەر و بیرمەندێکی لیبرااڵی ئایدیالیستی تێوانینەکانی خۆی دەخاتە بەردەم خوێنەر و خوێنەریش گەر زەر شارەزا و بە ئەزموون نەبێت، دەکەوێتە نێو ئەو تەڵەیەی کە یوڤاڵ نوح هەراری بە خوێنەری داناوەتەوە.(٨)

عەبدوڵا سەرمان(مەشخەڵ)
٨ ی ئایاری ٢٠٢٣

(*)دەربارەی بیرمەند و فیلەسوف و مێژوونووس یوڤاڵ نوح هەراری : ئەم بیرمەندە بەناچەک ئیسرائیلییە لە ٢٤ی شوباتی ساڵی ١٩٧٦ لە ئیسرائیل لەدایک بووە. مێژوونووسە و مامۆستای بەشی مێژووە لە لەزانکۆی عیبری لە ئۆرشەلیەم. بەوانامەی دکتۆرای لە زانکۆی ئۆکسفۆرد لە بریتانیا لە ٢٠٠٢ وەرگرتووە. ئەم فیلەسوفە ناو و ناوبانگێکی زۆری لەسەرگۆی کتێبکانییەوە بەدەست هێناوە. کتێبکانی بە گەلێ لە زمانە زیندووەکانی جیهان(زیاتر لە ٣٠ زمان)

وەرگێڕاون و جێی ئاماژەش بۆ سەر زمانی کوردیش تەرجەمە کراون.
پەراوێزەکان :
(١)هەشماندەکان؛ پوختەیەک لە مێژووی مرۆڤ لەنووسینی بیرمەند یوڤال نوح هەراری و وەرگێڕانی لە ئینگلیزییەوە کارزان کاوسێن. لە بڵاوکراوەکانی خانەی چاپ و پەخشی ئینمایە و چاپی دووەمی ساڵی ٢٠٢٠ لاپەڕە ١٧٤.
(٢)مانیفیستی حیزبی کۆمۆنیست کارڵ مارکس و فریدریک ئینگڵس وەرگێڕانی بۆ کوردی موسەح شێخولئیسلامی(ئەبوار) چاپی دووەم لاپەڕە ١٧.
(٣)هەشماندەکان؛ پوختەیەک لە مێژووی مرۆڤ لەنووسینی بیرمەند یوڤال نوح هەراری و وەرگێڕانی لە ئینگلیزییەوە کارزان کاوسێن. لە بڵاوکراوەکانی خانەی چاپ و پەخشی ئینمایە و چاپی دووەمی ساڵی ٢٠٢٠ لاپەڕە ١٧٥.
(٤)هەمان سەرچاوەی پێشوو لاپەڕە ١٨٠.
(٥)هەمان سەرچاوەی پێشوو لاپەڕەکانی ٢٠١ و ٢٠٢.
(٦)هەمان سەرچاوەی پێشوو لاپەڕە ٥٤٩.
(٧)هەمان سەرچاوەی پێشوو لاپەڕە ٥٨٧.
(٨)لێرەدا نابێت ئەوەی وەرگێڕی کوردی لەبەرچاو نەگرم کە من خەم نازانم کە ئایا وەرگێڕانەکە لەزمانی ئینگلیزییەوە وەک هونەری وەرگێران بە هەڵە و کەموکوڕییەیان نا، بەڵام هەست دەکەم لەووی زمانەوە وەرگێڕانێکی بە گرێ و گۆڕەی ئەنجامداوە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا لێرە و لەوێ هەڵەی ئینووست بەرچاو دەکەوێت.

دەپەک لە دەریای وشەی وەرانکراوەکانی زمانی کوردیی.. نووسینی: شەمحەمەد باڵەک

ئەگەر ئێنفالی گەرمیان و شنگال و قوشتەپە و چەند ناوچەیەکی تری کوردستان پەیوەندییان بە چەند هەز و ناوچەیەکی دیاریکراوەوە هەیە ئەوا ئێنفالی زمانی کوردیی پەیوەندیی بە سەرتاسەری کوردستان ٦٠-٧٠ ملیۆن کوردەوە هەیە لە کوردستان و جیهاندا. سووکایەتی کردن بە

زمان سووکایەتی کردنە بە ئاوەوو و کەامەتی سەرلەبەری نەتەوەیەک و نیشتیمانەکەی.
ئەی هاوار ئەنجومەنی نائاسایش، نەتەوە یەکنەگرتوەکان، یەک خەرکان، مرۆڤ خەرکان، لە هاوارمان وەرن لەدەست ئەو نەمەچاتر و شەیاتینانە ڕزگارمانکەن و خەتان بمانخەن.
شاعیری گەورەمان کاک عەبدوڵا پێشەو غەدری لە ماکەر کرد کە لە کەکەی شەعر خوێندنەوەدا لە شاری هەولێر وشەی (ماکەرسیتی) بەکارهێنان بەرامبەر وشەی (سیتی)کە وەرانکەرانی زمانی کوردی بە نەوی شار و کەمەگای نیشتەجێبوون و گەکەکانی بەکاردێنن. ئەم وشەیە بە زمانە ئاسیەکەی خەی وشەیەکی پیرۆز و ناشە بە سووکی نەوی بهێندرە بەکام لە نەو زمانی کوردیدا وشەیەکی گەاو و سووک و چرووکە گوناحە خەی و خاوەنە کوردەکانی وە ماکەر بچوێندرێن. ماکەر هیچ کارەکی نایاسایی و بە شەرعی نەکردووە و نایکات. کە منداڵی کوردیش دەسدرێژی دەکەنە سەر ناموووسی ئەو بەستەزمانە هیچ گوناحەکی نییە و منداڵەکان زیناکەرن. ئەوانەی تەختەنووسی سەر سەردەڕی دووکان و میوانخانە و نووسینگە و شەریکە و شوێنە جەراوجەرەکانی نەو بازاڕ و نەوی کاەا و نرخیان بە زمانی بێگانان دەنووسن؛ دەبە نووسین و خاوەنەکانیان وە ماری ژەهراوی و داعش و تیمساح و دوژمنانی ئازادی و سەربەخەیی کوردستان بچوێندرێن. هەروەها ئەوانەش کە ئەو هەموو زەویە کشتوکاڵیانە و حەردی شارەوانیان داگیرکردن و کردنیان بە سیتی و (پاژەی وەبەرهێنان؟) و نەوی بە زمانی بێگانانیان لەسەر نووسین و بە خەکیان فرۆشتنەوە؛ دەبە ئەوانەش لە لیستی ماری ژەهراوی و داعش و تیمساح و دوژمنانی ئازادی و سەربەخەیی کوردستان دابندرێن.
ئەو زمانە بە خوێنی ئەو سەتان هەزار شەهید و قوربانیانە ئازادیی بەکارهێنان و خزمەتکردنی پەدراوە کە ئەوە ئەستا بازرگانی بەو خوێنانەوە دەکەن. لەسەر هەموو شتەک چاوپێشیتان لێبکرێ ناکرێ لەسەر تەکدانی زمانی کوردیی چاوپێشیتان لێبکرێ. دەبە ڕێژگارەک بەرتووش (جیل)ەک پەیدابێ بەتە سەر گەکەکانتان و لەنەو گەدا دادگاییتان بکا و نەحلەتی مەژوو لەسەر کەلەکانتان بنووسێ.
سەیری ئەو کەمەگا هوشیار و ڕێشنبیرەکە لەسەر ئاو و کارەبا و سووتەمەنی و مووچە و (دەرماڵە؟) و جاری وا هەیە خەشی نازانە لەسەرچی دەتە سەر شەقام و خەپشاندان دەکا. کە ئەم گیروگرفت و قەیرانانە کاتین و هەر کاتەک چارەسەرکران شوێنەوار و کاریگەریان بە دواڕۆژ نامێنن. بەڵام لەسەر وەرانکردنی ئەو زمانەی کە چاککردنەوەی زەر ئەستەم دەبە لە دواڕۆژدا و وەکو خەی لەنایەتەوە و پتر لە سەت ساڵ خوێنی بە دەڕژێ و خوێنی لەسەر دەڕژێ، خەی

بەدەنگ کردووە و وەک بەڵێی هیچ پەیوەندیەکی بەوەوە نییە.
ئاگەر ئەستا چارەسەرێک بۆ ئەو وەرانکردنەی زمانە نەدۆزرێتەوە دوایی خەڵک دەق بەو زمانە شەواوە وەدەگرن و پێی ڵادەن و بەدەرسیش زمانە ڵاستەکەیان پێبگوترێ هەرسی ناکەن و پێی ڵازی نابن و دەڵێن ئەمەی خەمان زمانی (زانکۆ)یە و زانستی و پێشکەوتووە. دەربارەی وشەی زانکۆ مامۆستا تەفیق وەهبی لە گفتوگۆیەکی دوور و بەردرێژیدا کە ئەمیری حەسەن پوور دەگێڕی کردووە و لەسەر دەنگ وەرگر تەمارکراوە، (زانکۆ بۆ نەوەکی ڵاست نازانێ). دیارە زانکۆ وەرگێڕاوی (جامعە)ی عەرەبیە، عەرەبی و کوردیی هەر یەکەو تایبەتمەندی خۆیان هەیە و قاپبەکانیان بۆ یەکدی دەستنادەن. من پەموایە بۆ ئەو مەبەستە (زانستگا) لەبارترە.
منداڵەکم پاڵی سێ یان چواری سەرەتایی بوو، خەریکی دەورکردنەوەی دەرسی زمانی عەرەبی بوو، دەستی لەسەر وێنەی گاجووتێکی بەڕەک دانا لەنەو پەرتووکەکەیدا کە لاپەڕەی نووسرابوو ثور (گاجووت)، گوتی ئەوە چیە (مانگا). گوتم بابە ئەو چێ نییە و گاجووتە. گوتی نا چیە. چەند جارێک بەم دووبارە کردەوە ئەو هەر لەسەر قسەی خۆی ڕەیی. ئەنگوستی منداڵەکەم گرت و لەسەر گونی گاجووتەکەم دانا گوتم ئەوە نییە گونی پەوێیە؟ ئەمجارەیان بە تووڕەییەوە گوتی تۆ لە مامۆستا چاکتر دەزانی؟ قسان قسە لەپێدا دەبن؛ سەعات هەشتی نۆژی شەوان پێیامنەرێکی ڕووداو لە وڵاتێکی ئەمریکای باشوور لە ئاهەنگێک بەشداربوو خەڵکەکەی گشتیان گونی ئاژەڵانیان دەبرژاندن، پێیامنەر نەوی گونی ئەو ئاژەڵانەی هێنا کە گونیانن برژابوو لەوانەش گونی مانگا. کاک (من شاهێ ئەمینم)-یش بەی ڕاستنەکردەوە بۆ مانگای هەورامان گونی نییە و گوانی هەیە.
ئێستا ئەو نووسەر و دەزگایانەی ڕاگەیاندن بوو ون بە مامۆستا و بەڵای خوەندکار و گەنجانەوە کەس لەوان چاکتر نازانێ. ئیدی گەران و پیرەمەرد و شێخ محەمەدی خاڵ و ئیبڕاهیم ئەحمەد و هەژار و هەمن و عەبدوڵڵای حەسەن زادە و تەفیق وەهبی و مەسعوود محەمەد و – ڕەنگە بەڵاتانەوە سەیر بێ ئەگەر نەوی حەسەن زیرەکیش لەیەزی کوردیزانەکاندا بنووسم – دەیان کوردی زانی تریش کە بەگومانم نەوی زەرانم وەبیر نییە و نەوی زەرانم هەر نەشبیستووە، با هەر بدەن بە تەوقی سەری خۆیاندا؛ ئەوان (لە مامۆستا چاکتر نازانن).
ئەو کوردیزانانەی نەوم هێنان و نەوم نەهێنان لە خوەندنگایان فێرە کوردیی نەبوون بۆیە کوردییەکەیان چاک بوو. وەک مامۆستا عەبدوڵڵای حەسەن زادە دەڵێ (لە پیرەژن و پیرەمەردی کورد فێرە کوردیی بووم). ئەوانی تریش هەر بەو جۆرە بوون. کوردیی خوەندنگا و زانستگایان لەژێر کارتەکردنی زمانی بەگانەدایە بۆتایبەتی زمانی عەرەبی.

دبە نووسەرانی زمانی کوردیی خوەندوو خەیان لە و شەواز کوردییە ەزگارکەن.
تە سەیری وشەگەلی ژیان کردن و بازاەکردن و هاوردەکردن و هەناردەکردن و نازانم چی کردن بکە کە لە سەرەتاوە پەشکەوتن خوازەکانی دەزگاگەلی ەاگەیاندن بەکاریان دەهەنان و ئەستا بوو ون بە مەدە و خوەندکاران و نووسەران و مامەستایانی زانکەش بەکاریان دەنن. من کە تورکی نازانم زانیم ئەم بەکارهەنانە تورکییە و کوردیی نییە چونکە یەکەمجار لە ەاگەیاندنی pkk وشەی ژیان کردنم بینی و بیستم دواتر لە برادەرەکەم میر ئال زیلانی وەکەتم کە کوردیزانەکی شارەزای زاراوەکانی باکووری کوردستان و زمانی تورکییە پرسیم ئەم جەرە داەشتنە تورکی نییە؟ گوتی با پشتەاستی کردەوە کە ئەم داەشتنە تورکییە و کوردیی نییە. ئەستا ئەگەر مامەستا ئیبەاهیم ئەحمەد زیندوو بەتەوە دەرە شەعری:
مەژی بە مردن بمرە بە ژیان
چەن قازانج ئەکەی تا نەکەی زیان
دەبە ئاوای لەبکا:
ژیان کردن مەکە بە مردن کردن مردن کردن بکە بە ژیان کردن
چەن قازانج کردن ئەکەی تا نەکەی زیان کردن
دەبە ەیشی خەشی وەکو زەە فەیلەسووفان بەرداتەوە و هاوسەرەکەشی لەوەکانی بکا بە ئەنگوتکە هەویر.
لەم سەردەمەدا کە ەەژ نییە بەلای کەمی داهەنانەکی نوە دانەهەنرە کەمەەگاکەمان خەریکە دەبە بە مەیموونە چاوەشان هەر خەریکی لاسایی کردنەوە و چاو لەکەرییە و زەینی لەسەر هیچ شتەکی تر نییە.
ژنی سلەمانی ئەەە چووم بە بازاە گەشت و گەەا مەوم کەی، ناەە چووم (بازاەم کرد). کاورای گەرمیانی ئەژە چووم بە بازیان برنجم هاورد ناەە (هاوردەم کرد). هاوردەکردن و هەناردەکردنیش هاوردن و هەناردن –ە. وەەای ئەوەش (هەنان) و (ناردن)ی جاران چ خەوشەکیان هەبوو بە لاتان بردن؟.
با ئەوەش بەەین کوردانی باکوور سەت ساەە قسەکردنیشیان بە زمانی کوردی لە قەدەغە کراوە ئەوان ناهەقیان نییە کەوا زوو بەزوو لەژەر کارتەکردنی زمانی تورکی نەیەندەر، بەەام ئەمە بە؟ چ بیانوویەکمان بەدەستەوەیە بە لاسایی کردنەوەی زمانی بەگانان؟
ژەمی ڤاکسین: لە زمانی کوردیاد شتی وانییە. ژەم لەردا وەرگەەانی وەجبە –ی عەەەبییە. لە زمانی عەەەبیدا وەجبە وشەیەکی گشتییە نەوی نەکیرە (نەناسراو)ە. بە هەموو شتەک دەبە یەکەک لەو شتانە ژەم – ە بە نموونە: وەجبەی خواردن، وەجبەی پەشمەرگە، وەجبەی مریشکی پەگەییوو لە جووجەەخانەدا تاد… بەەام لە زمانی کوردییدا ژەم

تنیا بە خواردنی سە ژمەیە لە ژدا. کە گوتت ژمی ڤاکسین واتا یەکەک لە ژمە خواردنەکانت نان و دەرزی دەستکوتانە. لەجیاتی ژمی ڤاکسین دەکرە بەین جاری دەسکوتان یان کەتی دەستکوتان. کەتی یەکەمی دەسکوتان. جاری دووەمی دەسکوتان. زمانی کوردی زمانەکی ستەییە – تاکو ئەستا – . تە بەی بە هەموو دەربەینەک وەزارگراو (مصطلح)ەک بەکاربەنی دەبە بە هەر شوەنەک بچی وەرگەکت دەگەدا بە کوردیت بە بکاتەوە بە کوردیی. بەوانە کە پەرتووکەکی ٣٠٠ لاپەیی زمانی عەربی یان فارسی وەردەگەییە سەر زمانی کوردیی کوردیەکەی ٤٠٠ لاپەی یان پتر دەردەچە. بەشەکی هی ئەوەیە کوردیی زمانەکی ستەییە، بەشەکەی تری دەگەتەوە بە نووسی کوردی. نووسی کوردی نووسەکی پەشکەوتووە و تا ادەیەک بەشەوەیەکی زانستی داژراوە و دەنگەکانی لەک جیاکراونەتەوە، ئیدی وەنەی وشان درەژ بووە. دکتەرەکانمان ئەوەندە سەرقاەن لەیان ناگیرە کە کوردییان لەبیر چووبەتەوە. کارتی دکتەرەکم لەلایە لەی نوسراوە: پزیشکی ددانی پسپە.

هەتایە: ئەم وشەیەش هەتا هەتایە – یە بە دووبارە کردنەوە نەبە مانای نامەنە. ئەم وشەیەشیان وەران کردووە.

پارچەکردن: ئەمەش پارچە پارچەکردن – ەو پارچە پارچەیان کردووە. دەست و قەمیان وەکو ئەم وشەیەی لەبە.

سەرم سوەماوە ئەو نەخوەندەوارانە چ دوژمنایەتیەکیان دەگە ئەم زمانە هەیە.

زاراوەگەلی ژهەاتی کوردستان زەر ەوان و خەشن بەتایبەتی زاراوەی موکریان بەام ئەستا گەنجانی ئەوەش لاسایی گەرمەنیان دەکەنەوە و (مامەستایان چاکتر دەزانە).

چەند نموونەیەکی دی لە وشە شەوەندراوەکان:

بەهەند وەرگرتن: کورد دەە بەهەند یان بەهەند هەگرتن واتا بە قوەسی هەگرتنی قسەی قسەکەری بەرامبەر یان بابەتەکی دیاری کراو و بایەخ پەدانی.

نەژەن کردنەوە: کورد دەە لە نەژەن دەسپەکردنەوە نەک نەژەنکردنەوە. بە نموونە: ١- خوەندکارەک لە قەناغی دووەم وازی لە خوەندن هەناوە و دەچە سەرلەنوە لە قەناغی یەکەم دەست بە خوەندن دەکاتەوە. ئەوە لە نەژەن دەست بە خوەندن کردنەوەیە. سەرلەنوە دەگوترە و لە نەژەنیش دەگوترە ەنگە زەر هاوتا وشەی تریشیان هەبن لە نەو زمانی کوردیدا. ٢- خانووی خەزووری بەرپرس – باوکی ژنی ئەم دواییەی – کەلاوەیە، بەرپرس دەچە شەفەی لەددا و لە بناغەوە دەری دەهەنە و شوەنەواری ناهەە. لە نەژەن خانوەکی خەشی بە درووستدەکا و پاشماوەی خانووەکەش بە کەل و پەلەوە بە گەابان باردەکا و

دەچێ لە شوێنکی تەلان هەیاندەژێ و بژینگ و باگوردان (باگردن) بەسەر ماڵ هژارانەدا تلەر دەبنەوە. کەواتە نژێنکردنەوە نییە و (لەنژێن). بە تەعمیرکردنەوەش بکار نایە وەکو نووسەران بکاری دەهێنن بە سەرلەنوێ درووستکردنەوە بکارد. تەعمیرکردن جودایە، خانووی نەخشخانەیک کەموکورتی لێپەیدا دەبن خانووەکە هەر لە شوێنی خۆیتی و بپووێ، وەستا کەموکورتیەکان چاک دەکاتەوە ئەوە تەعمیرکردنە. نژێن وشەیکی لەکدراوە نە (نوێ)، ژێن (زێن – لێدان) واتا لێ نوێ لێدان. وشەیکی کوردی و فارسی تێکەڵ و پێکەڵ کراوە و نژێنی لێدرچووە. بەرامبەر وشەی تەعمیرش – تەعمیر بەمانا کوردیەکەی – من وشەیکی گشتگیر پێنازانم کە گومانم نییە هەیە لە نێو زمانی کوردیدا و من پێی نازانم، بەڵام کەمێک وشەیک هەیە بەرامبەر وشەی تەعمیر بە شتی جیاجیا بکاردێن بە هەندێک شت دەست پێدەهێنان بە هەندێک شت پینەکردن بە هەندێک پینەوپەڕۆ بە پەرژین کەلێن گرتن بە کورتان هەڵخنینەوە، تاد….
زریان: چەند جارێک باسی ئەم وشەیەم ووتکردەتەوە و بەکارهێنەرەکەم بەتەمام کردووە، بەڵام نالی فەرموودەنی (زەرم گوت و کەس تێنەگەیی) زریان ئەو بایەیە کە لە سیبریاوە دێ لەو زنجیرە چیایەی دێدا کە لە هەژدەهاتەوە بەرەو هەژئاوای ئەووپا درێژبەتەوە بە تەڵی دێ و بەشێی زۆری بەفر و بارانەکەی لەو زنجیرەیە و دەورووبەرەکەی بەجێدەهێڵ ئەو بەشەش لە بەفر و باران کە پێیەوە دەمێنێ لە زنجیرە چیای تەڵەسی دێدا و لەوە دەبارێ تا دەگاتە کوردستان یاخود باشوری کوردستان وشک دەبێ و تەڵایەتی پێوەنامێنێ – بەوانە پەرتووکی جوغرافیە العامە للقارات، چاپی زانستگای سەلاحەدین – . لە پەرتووکەکەدا باسی نەوی زریان نەهاتووە بەڵام باسی چەناییتی بایەکەی تەدایە لەوەوە دەردەکەوێ کە باسی زریانی خەمانە، ئەو بایە لە کوردستان لە هەر وەرزەکدا بەوشکە، وەکو بای پانکە وایە مرۆڤ تەمبەڵ و خەواڵو دەکا. هاوینان گەرمە و زستانان ساردەکی نائاساییە تەنانەت لە هەندێک دێدا کراوە بە کینایەت بە مرۆڤی ڕەزا قوڕس و خوێن تاڵ. کاتی هاتنی بایەکە ئاسمان هەوری پڕوپڕ نامێنێ و ساف و جوان دەبێ و بەشەو ئەستێرە دەجریونێنەوە، قەت هیچ جۆرە بارینکی دەگەڵدا نییە نە بەفر و باران و نە خەڵبارین. بەگوێرەی ناوچە نەوی دەگەڵ لە سلێمانی و هەندێک شوێنی دی پێیدەڵێن ڕەشەبا. لە دەورووبەری هەولێریش نەوی هووبا هەیە وابزانم مەبەست لە زریانە. ئەو ووتکردنەویەم بەیە کرد ئەستا ئاگەیاندنکانی باشووری کوردستان – کە من بەوام بە وشەی باشوور نییە بە ئەم بەشەی کوردستان و بە ناوەندی کوردستانی دەزانم –

ئەگەر لافاو لە ئەندەنووسیا هەبستە نەوی زریانی لەدەنەن، کەوە لە ئەمریکا بە پەی دەەن زریان. یەکەم زریان نەوکی کوردستانییە و لە هەموو کوردستانیش بەکارنایە و لە ناوچەیکی سنووردارداا بەکاردە و ناوچەییە، بەیە نابە ئەو نەوە بەجگە لەو بایە بە شتکی تر بەکاربەنی. دووەم ئەو بایە یەکجار وشکە و چەن کردتان بە لافاو و بەکەوە و شەوە؟ لەرەش نا لە ئەندەنووسیا و لە هیند و چین و لە ئەمریکا.

چیدی: ئەستا زەر لە نووسەران بەتایبەتی لە سلەمانی لە جیاتی (ئیتر) چیدی بەکاردەنن (چیدی) لە هەموو شوەنک بەرامبەر وشەی (ئیتر) ناوەستە بە نموونە دەکرە بەی: چیدی نایەم، چیدی نەەم، چیدی ناخەم، لەرەدا بەرامبەر ئیتر نایەم ئیتر نەەم، ئیتر ناخەم دەوەستە. بەەام ناکرە بەی چیدی دەم، چیدی دەەم، چیدی دەخەم. لەکاتکدا دەکرە بەی: ئیتر دەم، ئیتر دەەم، ئیتر دەخەم. شەمای سائیب ناکرە بەە: چەند جارم وت تەم ناوە، چیدی بەسیە و پەی ناوە. ئەگەر وابەە گەرانیەکەی بەگەن دەبە وەکوو نووسینی ئەو نووسەرانەی چیدی لەجیاتی ئیتر بەکاردەنن. وشەی (ئیتر) هیچ کەموکورتیەکی نییە بە لەناوی دەبەن؟ زاراوەی سلەمانی بەتە بناغەی زمانی ەەسەمی کوردیی بناغەیەکی بە پتەویی داەەژراوە و کەس ناتوانە تەکیبدا. نووسەرانی (چیدی)یش لەجیاتی (ئیتر)؛ ئەگەر دەیانەوە خەیان بەوە هەبکەشن کە شارەزای زاراوە جەراوجەرەکانی زمانی کوردین با لە بەرامبەر وشەی (ئیتر) وشەی (ئیدی) بەکاربەنن. ئیتر و ئیدی لە هەموو شوەنک یەک مانایان هەیە و هاوتا وشە(مرادف)ی یەکن.

کەەک: چیای کەەکی بە ۷ی ەەژئاوای ەواندز هەیە کە بەهەی جەنگە دژوارەکانی بزووتنەوەی ئەیلوولەوە ناوبانگی دەرکرد. نەمبیستووە شوەنک لە کوردستان هەبە بە نەوی کەەک بە (ە)ی سەر بە حەوتەوە (۷). شەریکەی کەەک شاخیش دەدزە.

دا: ئەستا نووسەران فەربوو ون ئەو وشانەی دا –یان بەدواوەیە دایکەی لە دەقرتنن وەک: بەدواداچوون دەکەن بە بەدواچوون، بەبە هیچ پاساوەک وشەکە سەقەت دەکەن. ئەمە کوردیی تورکمانییە. لەجیاتی ئەوە هەستاون زەە وشەی لە ئەستادایان داهەناوە کە من لە هیچ زاراوەیەکم نەبیستووە بەەن لە ئەستادا، دەەەن ئەستا. من نەمبیستووە جا ئەگەر لە ناوچەیەک وا بەەن پەم خەشە منیش بیزانم؟

بزنی نەر، مەەی نەر، ئەسپی مە: چەندان جار ئەم وشانەم خوەندووەتەوە، جاری یەکەم بزنی نەرم لە حەفتە نامەی ەوداودا خوەندەوە زەر پەی قەەس بووم و تەلەفەنم بە بەەوەبەری دەزگای ەوداو کرد، بەەام دوای ئەوە بوو بە باو و لە شوەنگەلی تریش بینیم و دەگەەی ەاهاتم، قەزاو قەدەری خوایە و زەر شوکر. هەر لەو

نووسینی بزنی نرم تدا دی (سکسی زیندوو)شی تدا نووسرابوو، دیار سکسی مردوو هی خکی گستان کشو داهات لنو گان دنن در و لک بند دبن.
ئو س ئاژی لپشو نویان هات ئگ بکردوی پزیشکیش گز یان بگدر نوی پشوویان پو نامن. بزنی نر دب بسابرن، نری، تگ. می نر دب بران، قچ(قچی قوربانم ور). ئسپی م دب بمایین. بگومانم نوی دیشیان لنو زمانی کوردیدا هن و من نایانزانم. جا ماوتو سر ئوی شوانی م و بری نریشیان بدرووستکین. ئستا ک ئم نووسین دنووسم ٥/٤ی سای ٢٠٢٣ی عیسایی، لبر سرمای ناوخت سا وپاشکوت دنا دبوو شوان و بری گز گاو ئاژ گز گاوکانیان بانم درکردبان و قناغ بقناغ برو هاوین هواری کوستان بزووتبان.
بوونی نیی: ئم زو وشی لـ (وجوود ندارد)ی فارسییو ورگیراو واهی لنو زمانی کوردیدا دعبای وا وجود ندارد.
کاژر: بوخوای ک گوم لو وشی دب یان دیخونمو دی گوللم بکاژری سریو دنن. بویژدانیش بو ئندازی؟
گا، گاش، شواخ: لـ هندک ناوچ بنر و م شواخ گا یان گاش بکاردنن بام هردوو نوک کموکورتیان تدای چونک نوی تایبتی نرینن و ژن بنوی مردییو تمارکراو وکو خانمی ئندرا گاندی – ک بمبای دناردن بکوردانیان دادن –. شواخ نوکی گشت گیر بنرومو گور و بچووکی ئاژی نو هاتوو دب.
کگی نوت: کاک بنانووسی چا نوت، چا نوتکان، چاگلی نوت، چان نفت، زر وشی تریش. جووتیاری بستزمان لنو ئو ئاگر و دووک و منجنیقدا جووتی دابستن چما بترکتر و گاجووتکانیانو نابرژن و نابن بکباب.
کگی ماسی: ئاو چن بکدر؟ بن پش چاوی خت جووتیاری قووسر دناو گمی ماسیان – دا جووتی دابست چ فیلمک درووستدب!
کگی پلور: بـ (جووجخان)نبی؟ یان جوچکخان؟ مریشک حرد ناک پکن دکا.
نخشخانی هولری کماری، نخشخانی هولری فرکاریی، نخشخانی سوی تایبت، خوندنگای (نازانم کوی) دوا ناوندیی: بگوری ئو دب هولری ملکی و هولری فیدای و کاسوی گشتیش هبن. ک نوت لـ نخشخانک ناو کماریی پویست ناکا هولر بنووسی نخش دزانن ک ئم شون لـ

هەولێر. بنووسە (نەخشانەی کۆماریی) و تەواو. ئەگەر هەولێرکەش هەر دەنووسی ئاوای بنووسە:
نەخشانەی کۆماریی – هەولێر، نەخشانەی ڕەسول – تایبەتی، خوێندنگای دوا ناوەندیی حەفرین. نەک حەفرینی دوا ناوەندیی. بە بڕاواژوویان دەکەیوە! خەتە دەرسی زمانی عەرەبیمان پێنالێی.
بڕووبووم. ئاستەکەی بڕووبوو – وە، (م) ی پێوە نییە.
گەرمە و کەشمە: ئاستەکەی گەرمە و کەشە – یە کە ناخۆشترین کاری وەرزەرین. کاتی خۆی ڕێحمەتی محەمەدی مەلا کەریم ئەم دوو وشەی سەرەوەی ئاستکردبوونەوە لە (جملە)ی زەر وشەی شێوەندراوی تردا. بەڵاستی کارامەبوو لەو بوارەدا.
چرکاندن: ئێستا بەتە باو بە وێنە گرتنی بکاردێنن. مرۆڤی خوێندەوار ئەم جۆرە وشە بازاڕی و گەلایی (شەعبی)یانە بکار ناهێنێ. لەم وێاتەی خەماندا مەرج نییە ئەوەی بەوا نامەی هەبە خوێندەواربێ. دکتۆر عەزیز گەردی یادی بەخێر پیاوێکی زەر خوێندەوار بوو کوردیکی باشیشی دەنووسی، گوتی چووم بۆ پێرەزانەی مامۆستایەکی زانستگا بۆبانەی وەرگرتنی بڕوانامەی دکتۆرای، چاوم گەڕان پەرتووکەکم لە مالەکەیدا نەدی، لێمپرسی پەرتووک خانەکەت لەکوێیە؟ گوتی وەڵامی دایەوە: تازە من بڕوانامەی خەم وەرگرت کارم بە پەرتووکان نەما.
کۆچبەر: من نازانم ئەم وشەیە بەم شێوەیە لە زمانی کوردیدا هەیە یان نا و ڕەتی ناکەمەوە بەڵام دەزانم کە کۆچکردن هەیە و کۆچ بردن نییە، کۆچەریش نەوە بە پیشەی ڕەوەندایەتی. کۆچەر بە یەکجاری کۆچ ناکا، زستان و هاوینان دەچێتەوە هەواری ساڵانی پێشووی. بکەری وشەی کۆچکردن –یش دەبێتە کۆچکەر.
زەمەن: وشەی زەمان بە تێپەڕینی زەمان و لە ماوەی سێتان ساڵدا دەتوانین بڵێین بۆتە کوردی، ڕەنگە بەهەی وشەی زەمانیشەوە زەر وشەی هاومانای خۆی لە زمانی کوردیدا لەبیر چووبنەوە و لەناوچووبن، لەبەر بەکارنەهێنانیان. ئیدیی لەبەرچی وشەی زەمەن –یش بە تەبزی و بەشەق بێنین بە زمانی کوردییەوە بلکێنین جگە بە وشەیکی تری ڕەسەنی زمانی کوردی چەکا و خۆی جگەی بگرێتەوە، مادام هیچ جیاوازیکیشی لەگەڵ زەماندا نەبێ لەووی ماناوە؟ هەر بە ئەوەی بڵێین عەرەبی دەزانین؟
کۆچی قوربانی: ئەو نووسەرانەی وای دەنووسن خەشیان دە مانای قسەی خەیان ناگەن. کۆچ نییە و قۆچ – ە، قۆچ لەردا بە مانای بەران دە. بڕانی قوربانی. لە (کبش الفدا)ی چیرۆکی حەزرەتی ئیبڕاهیمەوە وەرگیراوە. دەنگە خەشکەی سەید عەلی ئەسغەڵەی کوردستانی زیاتر ئەم دەستەواژەیەی بەنەو زمانی کوردیدا بەکاوکردەوە کە شەعرە ناسکەکەی

تاهیر بەگی جافی کردووە بە گۆرانی:
(ئەژی جۆژنە چاوەکەم موسیمی ئازادیێ
بە بەڵا گۆردانی باڵات قوربانم وەرە).
کۆچاندن: لە گۆڤارەکدا ئەم وشەیان لەنێو نووسینەکی مندا دانابوو و لەسەر من حیساب بوو. زۆرم پێناخۆشبوو. چوارچێوەی قەواعیدی عەرەبی بە تەزمانی کوردی دەستنادا و داناندرێ. شکاندن و شێواندن و پساندن و تەڤاندن و سووتاندن و چەماندن و تەتاندن و قەوماندن و تاد… لەوانەیە بەستان وشەی تر هەبن دەچنە نێو ئەم قاڵبەوە و هیچ گرفتەکیان نییە. بەڵام کۆچاندن لە نێو زمانی کوردیدا نییە و ناچێتە نێو ئەم قاڵبەوە. بە ئێو مەبەستە ڕاگواستن و دەرکردن هەیە کۆچ پێکردنیش بە ئێو مەبەستە دەستدەدا. تەنگە وشەی تریش هەبن. ناکرێ بەسەفەر پێکردن بڵێی سەفەراندن و بە بووک گواستنەوە بڵێی بووکاندن و بە نانکردن بڵێی نانادن و بە شتن بڵێی ششتاندن و تاد…
سەردانی کردن: ئەم وشەیەش بەو جۆرە نییە کە حیزبگەل بەکاریدێنن. سەردان کردنە و (ی)یەکەی پەیوەست نییە و بە چەقبەستوویی نامێنێتەوە و لە هەر جێیەی بەجۆرێک بەکاردێ. ئەو قاڵبەی بۆ دانەدراوە بڕتەسکە و ناچێتە نێو قاڵبەکەوە کە قاڵبی (کردن)ە.
کورد دەڵێ: چووم بۆ سەردانی خزمان. چووم سەرم لە کارگەی ئاوەتەماتەدا. چووم بۆلای شوان کارەکەم مەگەلەکەممم بەسەرکردەوە. ئەڕە بۆ سەرکەمان لێنادەی؟ دە سەردانکەمان بکە.
لای چەپ و لای ڕاست: کە لەجیاتی باکوور و باشووریان بەکاردێنن ئەمە هیچ پەیوەندیەکیان بە زمانی کوردی و جوگرافیای کوردستان و خەڵکی کوردەوە نییە و کورد لە مەبەستەکیان تێناگا. لە زمانی کوردیدا کۆ کۆتە لای دەستە ڕاستە ئەوە لای ڕاستە و کۆ کۆتە لای دەستی چەپت ئەوە لای چەپە. ئەم تەکنۆلۆژیە لە زمانی عەرەبیەوە هاتۆتە نێو زمانی کوردیی. لە زمانی عەرەبیدا وشەی شیمال مانای لای چەپیش دەگەیەنێ و مانای باکووریش دەگەیەنێ. ئیدی عەرەب بە هەردوو مەبەستەکەی بەکاردێنێ. ئەو کاتەی کە بە مەبەستی باکووری بەکاردێنێ پێچەوانەکەی دەبێتە یەمین (لای ڕاست) واتا باشوور.
ساواک: ڕاستەکەی ساڤاک – ە. فارسەکانی ئێران (و) بە (ڤ) دەخوێننەوە. ئەم ئایەتەی قورئانی پیرۆز ئاوا دەخوێننەوە (لەم یەلید ڤەلەم یولەد ڤەلەمیەکون لەهو کوفو ڤەن ئەهەد). جا ئێستا زۆر لە خوێندکارانی ئەژهەناتی کوردستان زمانیان لەڕاهاتووە لە قسەکردندا (و) کوردیەکە دەکەن بە (ڤ)ی فارسی. زۆر لە نووسەرانیشیان (ڤ)ی فارسی بە (و)ی کوردی دەنووسن. کورد گوتەنی خمیان لێشواوە. (لەو بوارەدا).

سپر مارکت: باش بە فرشگا نەبە؟ دوکانداری کورتاندار؟ تا پەت بەن ئینگلیسی دەزانی؛ چەکن؟
کشمکش: ەاستیەکەی کشکش – ە.
فرش: فرش کوردیی نییە و فرشتن کوردییە. لە زمانی کوردیدا دەبە فرش تەواوکەرەکی دەگەدابە وەک: گوەفرش، فرشگا، فرشراو، تاد… ئەم فرش –ش داهەنانی کوە لیو سوور و کچە لەو ئەستوورەکانی نەو تەلەفزیەنانە.
بووەتەنی هەواەکان: توخوا ئەوە ویژدانە وشەی وا ئەسک گران دەننە نەو زمانی کوردییەوە، دەەی دەوی نەو هەقایەتانە. بەکارهەنەر خەشی نازانە بووەتەن چ جانەوەرەکە.
دەسبەسەر… : دەسبەسەرکردن خستنە نەو گرتووخانە نییە. سنووردارکردنی جوانەوەیە لەژەر چاودەریدا. بە نموونە یەکەک دەگرن و بە ماوەیەکی کاتی لەنەو بنکەی پەلیسانی دادەنن دەگە ئەوان نان و چا دەخوا و دەخەوە بەام بەی نییە بەبە پرسی ئەوان بە هیچ لایەک بەوا. ئەمە دانیشتنی بەتەبزیش دەگرەتەوە لە ماەی خەی یان لە شوەنەکی تر.
زیندان: لە زمانی فارسیدا زیندان گرتووخانەی ئاساییە بەام لە زمانی کوردیدا – لە هەقایەتاندا هاتووە باوەکەش بە نەو مەشکی کورددا چەسپیوە – جەرە گرتووخانەیەک بووە پاشا یان دەو لە ژەر زەویندا درووستی کردووە. بە پە پلەکاناندا بەی چوونەتە خوارەوە و ەناکایی نەداوە. بەام لە ەاستیشدا ئەم جەرە زیندانانەی ژەر زەوین هەبوو ون لە ەژگاری کەندا. من خەم یەکەکیانم دیوە لە شاری شوەنەواریی جەش لە ئەردەن شارەکە ەمانییە و حەوتسەت ساەی پەش لەدایکبوونی حەزرەتی عیسا بە بووملەرزە وەران بووە. وەک لە تەختە نووسیی مەژووی شارەکەدا نووسراوە. شوەنەوارە سەرنج ەاکەش و پەجوو ئاساییەکانی بابەتی ئەم نووسینە نین و لەردا جەیان نابەتەوە. زیندانەکە بەپە پلەکاندا پەیدا دەچیە خوارەوە چەند پە پلەکانەیەک بە خوارەوە دەرگایەکیان وە خستووە، بەرینایی دەرگاکە نیو میتر یان تەزەک زیاتر دەبە و درەژاییش نزیکەی میترەک دەبە و گاەدراوە.
بەدەر لە …: ئەم وشەیەش بەراوپشت کراوە و کورد دەە لە …. بەدەر، (لەو دوو کەسە بەدەر کەسی تریان نەهات).
سەرچاوە دەگرە: ئەمەش سەرچەشمە میگیرەد –ی فارسیە و لە زمانی کوردیدا شتی وانییە. کورد دەە: بناوانی دەچەتەوە سەر… سەرچاوەی دەچەتەوە سەر….
زە: ئەم وشەیە وەکو نەوەکی پەردەپەش کورد بە ئەندامی زاوزەی ئاژەی مەیینەی دەدەری بەکاردەنە(مانگا و گامەش و بزن و مە). بە

هی مرۆڤ بۆکار نایە وەکو ئەستا بۆتە باو و ڕاگەیاندنی حیزبان و نووسەران و دکتۆران بۆکاری دەنن. تەنانەت بۆجگە لە ئاژەڵی دەدەر بە ئاژەڵی نا دەدەریش بۆکارنایە وەکو ئێک سم و سەگ و پشیلە و گورگ و ورچ و تاد... مرۆڤ و ئاژەڵانی نادەدەر هەر یەکە و نەوی پەردەپۆشی تایبەتی بۆخۆیان هەیە بە نەوی پەردەپۆشی ئەندامی زاوزێی نێرو مێی مرۆڤ شەرمگا و ئالەت و ناوگۆ و تاد... بۆکاردەنن یان بۆکارهێنانی ئەندامی زاوزێ –ش هەر لەجێی خۆیدایەو ڕاستە. بە هی نێرینەی مرۆڤ لەش و سیفەت –یش بۆکاردە. بە ئەندامی زاوزێی مێینەی ئاژەڵانی دەدەر زۆر بۆکاردە. بە ئەندامی زاوزێی مێینەی وەڵاخی ئێکسم (بەرزە وەڵاخ و ئێستر و کەر) (ماڵ) بۆکاردە بە ئەندامی نێرینەی وەڵاخی ئێکسم نەوە ڕاستەقینەکەی دەگوترێ بە بە پەردە. ئاژەڵ گەشت خێرەکان چ ماڵی بن چ کێوی بە ئەندامی زاوزێی نێر و مێیان نەوی ڕاستەقینەی ئەندامەکەیان دەگوترێ. جا ئەوە بەیاری کەتاییم نییە بە نەوەکان چونکە لەناوچەیەکەوە بە ناوچەیەکی تر و لە مەبەندەکەوە بە مەبەندەکی تر نەوەکان دەگۆڕن و لەوانەیە ئەو نەوانەی من نووسینم چەندان هاوتا وشە (مەادف)ی تریان هەبن. من ئەمانەم بیستوون کە نووسینم. بە کورتی زۆ بە مرۆڤ بۆکار نایە و یەکێکە لە سەتان وشەی وەرانکراو و هەتککراو.

بانگهێشت: ڕاستەکەی بانگهێشتن –ە و تەنیا بە بانگکردن (دەعوەت)ی نان خواردن دەگوترێ. نێک وەکو ئەستا کە بە بانگکردن بە کەبوونەوەی سیاسی و دیپلەماسی و کاروباری نەودەوەتی و نەو حیزبی و کەمەایەتی و تاد... بۆکاریدینن. بە ئەو مەبەستانەی لە پشەوە نەویان هەات وشەی (لێگەانەوە) هەیە، وەک: بە بووکیان لێگەامەوە، بە مەولوودیان لێگەرامەوە، بە مەسەت (پێکهێنانەوە)یان لێگەامەوە، بە خێر و شەە و تاد...

چەند حەوتوویەک بەر لە نووسینی ئەم دەرانەم گوم لە گفتوگۆیەکی تەلەفزیۆنیی بەنز عەبدوەای موهتەدی بوو بە ئەو مەبەستەی سەرەوە ئەویش وشەی لێگەانەوەی بۆکارهێنا، کە گوم لەم وشەیە بوو پتر زینم خستە سەر قسەکانی پیاوەکی زۆر خوندەوار و هەشنبیر و کوردیزان و قسەوان دیاربوو. بۆکان و دەوروبەرکەشی بۆناوبانگن لە زمان هەوانی و کوردیە خەشکیان.

خاڵ، خاڵ: ئەم وشەیە جاران بە ئەوپەڕی هەزگرتن و خەشویستیی دەربەین بۆکاردەهات بۆرامبەر یەکێکی لەخەت بە تەمەنتر. بەڵام ئەستا بۆتە وشەی بۆچاوی سووک تەماشاکردنی بۆرامبەرکەت. پیرەمەردێک کە ئەستەبەنەی لە مل بەستووە و چاکەت و پانتەڵی ئەووپی ئوتووکراوی قەدنشکاوی دەبەردان و قەندرەی بریقەداری

دەپەدایە، کە گەنجێکی شاوار لەپەی زەحمەتکێش دەدونە بە خاە یان خاە نەوی دەنە. لەوانەیە گەنجە دەموچاو بەتەزەکێش دە ئەوەندەی ئەفەندی دەمەکاریی ەشمە لەمل خونەدەوار و ژیر و ەناکبیربە و خاوەن کەسایەتی بەەز و گران و سەنگین بە. هەر ئەم خە هەکێشانەی ئەفەندیی کارتەنی نیشانەیە بە نەزانی و سووکی و ناکەس بەچەیی و هەتیو چەیەکەی. قەناغی بەرجوازیەتی وەاتان شەشی ەزگاریی نەتەوەیی و نیشتیمانی لەوەپاشکەوت، بەەام قەناغی بەرجوازیەتی لای خەمان بەرهەمەکەی شەشی کەرانە.
سوپاس، شوکر، تەشەکور: ئەم سە وشەیە هەرسەکیان هی زمانی بەگانانن هاتوونەتە نەو زمانی کوردیەوە. لە سەردەمی بزووتنەوەی ئەیلوولدا شەوکیان گوەمان لە ادیەی ئیزگەی دەنگی کوردستان اگرتبوو، بەژەری نەو ادیەیەکە لە نەو قسەکانیدا گوتی (سوپاس بە خوا) پیرەمەردەکی زمان شە بە کابرای نەو ادیەکەی گوت دایکت (والەبکەم) خوا سوپاسی بەچیە؟ ژوورەکە دیواخان بوو و مەجلیسەکی قەباغ بوو. هەندەک پشتگیری قسەی پیرەمەردی زمان شیان کرد و هەندەکیش پەی پەکەنین و گاتەیان بە جنەوەکەی کرد. منیش یەکەک بووم لەوانەی پەی پەکەنیم و دە دەی خەمدا پیرەمەردم بە نەزان و دواکەوتوو دایە قەەم. بەەام دوای سااەهای سا بەم دەرکەوت کە تەبینی پیرەمەردەکە لەجەی خەیدا بوو و من تەینەگەیشتبووم. وشە هەیە تەنیا دنیایە، وشە هەیە تەنیا دینییە، وشە هەیە دینی و دنیاییە. ئەوە لەنەو زمانی کوردیدا وایە نازانم لە نەو زمانەکانی دیدا چەن. سوپاس وشەیەکی دنیاییە بەرامبەر مرەقان بەکاردە کە بە خوا –شی بەکاربەنی وەکو ئەوە وایە خوا بەنیە ئاستی مرەقان. کورد وشەی شوکر تەنیا بە خوا بەکار دەنن و لەنەو زمانی کوردیدا بووە بە وشەیەکی دینی. تەشەکور بەرامبەر سوپاس دەوستە بەەام بە لایەنی دینیش دەستدەدا.
پشکی شەر: ئەم وشە لەکدراوە تەنیا بە مەبەستی ئیجابی بەکاردە و بە مەبەستی سەلبی بەکار نایە، ناگوترە لە زیان و ماەرانی پشکی شەری بەرکەوتووە. دەگوترە لە قازانج پشکی شیری بەرکەوتووە. چەندان جار دیومە و بیستوومە پیامنەری تەلەفزیونان و بژەران بە زیان دەەن پشکی شەری بەرکەوتووە. ئەوەی جگەی سەرنجە هەندەک لە خاوەن دکتەرایان و مامەستایانی زانستگاش لاسایی پیامنەر و ەژنامەنووسان دەکەنەوە لە بەهەە بەکارهەنانی ئەم جرە وشانە. ئەم لاقەدی (کینایەت)ە لەسەرە دوولکەیەک وەرگیراوە – ئەگەر بەهەە نەچووبم وابزانم ئەسەکەی فارسییە – : شەر و گورگ و ەوی نەچیرەک اودەکەن. شەر بە گورگ دەە دابەشی بکە. گورگ بەشی هەرە زەری بە شەر دیاری دەکا و بەشی ناوەندیی بەخەی و بەشی هەرەکەمی بە ەوی.

شەر چەپۆکێک لە گورگ دەدا و تەکی دەشکێنێ و دەیکوژێ. ئەم جار بە هاوی دڵی تە دابەشی کە، مام هاوی دڵی: لای پشتەوە بە ژەمی چەشتت (نانی بەیانی)، ناوەڕاستەکەی بە فراوین (ژەمی نیوەڕۆ)، ئانکانی بە ژەمی شەوانت. شەر ئافرینی لەدەکا و پێی دڵێ ئەم دادگرییە لەکە فریووی مام هاوی؟ مام هاوی دڵی: لە گورگ فریووم. تێبینی: یەکەم جار ئەم سەرە دوولکەیەم لە عەونی یوسف گوێ لێبوو خوا لێی خۆشبێ. ساڵی ١٩٦٦ هاتبوو بە سەردانی بەشێک لە ئەندامانی مەکتەبی سیاسی (هەمەدانیەکان) کە لەو دەیەی ئەمە دەسبەسەر کرابوون، شەو بوو بە میوانی ئەمە، جار جارەش لە قسەکردن زمانی دەگیرا، هەک ئەو هاژەبوو کە عەبدوسەلام عارف لە فڕۆکەدا سووتا. جا نازانم ئێستا سەرە دوولکەکەی عەونی یوسف کێن بووە یان هەر بە نوێیی ماوەتەوە و تاچ هاژگارێک بە نوێی دەمێنێتەوە؟

شایەر: نووسینی خاوەن دوکتورایەکی بواری فەلسەفەم دیوە لە لەکەینەوەیەکی فەلسەفیدا نەوی شاعیرانی بە شایەر نووسیبوو. با بزانین تاخە شایەر چییە؟ شایەر ئەو گەرانی بژێوە کە گەرانی بە شایی دڵی و هەیدە سووڕێنێ، لەو ماوە دوور و بەردەژدا لە چەشتەنگاوەوە تا دەمی ماڵ خۆتنان دەبوو هەرگوتبای – جاران – جا زەمانی جاران کە هەنگە تا ساڵی ١٩٥٨ درێژەی هەبووبە شایی وا هەبووە حەوت شەو و حەوت هاژان گەڕاوە، دواتر ماوە هەرە درێژەکەی بوو بوو بە سێ شەو و سێ هاژ ئاوەی من وەبیرم بێ. شایەری وام دیوە لە ئەنجامی زەماوەندەکە بە تەواوەتی دەنگی نووساوە و خەڵک لە غەدەغەدەکەی تێنەگەییوە و بە ئاماژە قسەی کردوون. جا تە بێنە پێش چاوی خەت لەو ماوە دوور و بەردەژدا بۆ ماندووتیەو بە پسانەوە شایەر ئەگەر هەر ژمارە بژمێرێ یەک دوو سێ تا هەزار و ملیۆن و ملیار چەند هەڵێ و پەڵەی تەدا دەکا و چەند شتی بە سەروبەر دەڵێ: لە بەندی شایەرانم سادەتر و بە سەروبەرتر و گەلایی (شەعبی)تر نەدیون. کاتی خۆی بەرهەڵستکاران نەوی شایەری دەرباریان لە یەکەک لە شاعیران نابوو و وەکو جنۆ بەکاریان دەهێنا.

دەورە کاکی فایلەسووف تە نالی و جزیری و مەولەوی و گەرانت دەگەڵ شایەران لە تەکەڵ بن و نەزانی کامیان کامەیە.

نەوی مانگان: ئایا درووستە لە نەو زمانی کوردیدا نەوی مانگان بنووسرێ؟ نەخێر. لە هەموو پارچەکانی کوردستان نەوی مانگەکانی ساڵی عیسایی و ساڵی نەتەوەی داگیرکەر جودان – بەجگە لە ساڵی کەچی مانگی – ئەو کوردانەی لە دەرەوەی کوردستانیش دەژین نەوی مانگی ئەو وڵاتانە بەکار دەنن کە تێیدا دەژین. ئەو نەوی مانگانەی لە پارچەیەکی کوردستان بەکاردەن لە پارچەکانی تر خەڵک تێیناگەن. بە نەوی مانگە کوردییەکانیش هەر پارچەی نەوی خۆی جودان تێنانێت لە

یەک پارچەی کوردستانیشدا هەر مانگەی پتر لە نەوەکی هەیە. جا ئەو سەر لەشواندنەی پەناوە لە جیاتی بنووسی ١ی نیسان/ ئپریل، بنووسە ١/٤ هەموو خوەندەوارەک تێدەگا.
دار یان درەخت: یەکەک لە سەرکردەکانی حیزبەک لە دەهەک کەسکی دەگەڵا، ئەو برادەرە پیاوەکی قسەزان و زەر بەزاروکارە زەر خوەندەوار و نەناکبیریشە. (هەشنگەر)یشە. من پەرتووکەکی ئەوم خوەندەتەوە کوردیەکی هەوانیش دەنووسە. بەڵام دەست بە هەندەک کون و کەلەنی زمان دەبا پەم وایە دەبە بە پارەزەوە ئەو کارە بکا و بەبە باکی نەیکا. دیاربوو لەکاتی گفتوگەیدا لەگەڵ خەڵکەکە کەسەک قسەی دەگەڵ دەکردن و وشەی (دار)ی بە دەمدا هات. برادەری سەرکردە گوتی (دار هەڵیە هاستەکەی درەختە، بەوە دەڵێن دار ئەوەی بە سووتان بەکاریدەنن). یەکەم: لە باکووری زەی بچوکەوە یاخود زەی دوکانەوە تا دەگاتە قاەس و ئەسکەندەروونە کورد هەمووی یان زەربەی هەرە زەری وشەی دار بەکاردەنە بە داری هەواو و داری سوتان یاخود داری زیندوو و مردوو، بە بەشی باکووری هەژهەاتی کوردستانیشەوە. دووەم: دار ئەوەی من ئاگاداربم تەنیا مالەی زمانی کوردییە. نەمزانیوە بەشی هیچ زمانەکی تری پەوەبە ئەگەر شتەکی واش هەبە من ئاگادار نیم. لە زمانی فارسیدا وشەی دار تەنیا بە داری سەدارە و بەو دارانە دەڵێن کە بە پشتەبانی خانوو بەکاریان دەنن. بە داری سووتانیش ناڵێن دار. (بەوانە فەرهەنگی فارسی – عەمید لاپەڕە ٦٥٣ ستوونی یەکەم). هەنگە فارسیش داری سەدارە و دارەایان لە زمانی کوردی وەرگرتبە، چونکە فارس لە فەرهەنگەکانیاندا ئاماژە بە وشەی هەموو ئەو زمانانە دەکەن کە وشەکەیان لەوەرگرتوون تەنیا ئاماژە بە زمانی کوردیی ناکەن، چونکە بە تەبزی دەڵێن دەبە زمانی کوردی زاراوەیەکی زمانی فارسی بە. فەرهەنگە عەڕەبیەکانیش لەژەر ئەو وشە کوردییانە دەنووسن فارسی کە فارس هەر نەشی بیستوون. سێیەم: وشەی درەخت هاوبەشە لەنەوان زمانی فارسی و کوریدا و بەشی فارسی پتر پەوەیە کەواتە دار کوردیترە لە درەخت. چوارەم: ئەو بەڕەزە سی سال زیاترە لە سلەمانی دەژی چەن جارەک (داری ئازادی بەخوەن ئاو نەدرە)ی فایەق بەکەس و (داری بەردار بە لەق و دار)ی پیرەمەردی بەرچاو نەکەوتن و گوەی لە سروودی ئەو شعرەی گەران نەبوو کە دەڵێ: (دارستانانی زەبەند و چەت بەهەشتی سەر زەمینن هەلانەی خەشی ژینن)؟ ئەدی گوەی لەنەوی دارەبەن و دارەووە و دارگوەز و دارسەو و هەموو جۆرە دارکان نەبووە؟
جاش: هەونکردنەوەیەک دەربارەی وشەی جاش.
لە شوینی تریش دەربارەی ئەم وشەیە دواوم. زەر کەس لە کوردستان و جەماعەتی حیزبی کەران و کەرکراوان و کەر مەزەبان هەخنە لە وشەی

جاش دگرن، تنانت بیستوومە ژنامنووسی ژئاواییش هبوو کە هاتتە کوردستان ئو خنیی گرتوو کوا خائینان وبچکی ئو گیانوەر دسز خزمتگوزار نیشتیمانپرور چوساویە دچونن. بام پویست دکا وونی بکینو کە جاش بچکی کر نییە بکو ئستری بچکیە، ناشە بشگوترە بچکە ئستر چونکە ئستر نازە و بچکی نابە دبە بگوترە ئستری بچکە یان ئستری جاش یان هر جاش بتنە. بچکی کر پی دگوترە جاشک یان جاشکر نک جاش. تازە لدایک بووکانیش پیان دگوترە جاشوولە، مندالیش بە خشویستی پیدن حاشوولە. جاشک یاخود جاشکری یک سا پیدن یکبە، دووسا دووبە، سە سا برپشت، واتا لە ووی تمنو ئامادیە بە پشتکردن، بارکردن، بارخستنە سر پشتی. دیارە بگوری زاراو جراوجرکانی زمانی کوردیش نگە زر نو وزارگراو(مصطلح)ی تریش هبن بە ئو نو و وزارگراوانی کە من نووسینم.

دمنتو سر ئوی بچی جاشی کورد و ئستری جاش دچونن. ئستر دایک و باوکی لە دوو نتوی جیاوازن. جووتبوونی دایک و باوکیشی بشویکی ناسرووشتی و ناشرعی و زینایە. مرڤ بە تبزی ماینە بستزمان و بگوناح و بدستاتکە دنن بە نرکری هوسبازی ادگرن و مرڤکان نرکرکە وکو ئامراز بکاردنن بە دسدرژی کردنە سر نامووسی ئو ماینە بستزمانە. ئیدی ئاوس دبە و زە جاشی بیژمتی حرامزادی لوپاشدکو. لکاتی کا و ئالیک پدانیان لقو جووتە لدایک و خوشک و برا و خا و مام و پوور و خازا و ئامزا و پورزاکانی خی ددا و ئستری شمووس یان چمووش بناوبانگە لە دی و مترسیداریی.

دیاسپرا: لوتی کورد هیە هر لە دربدری و کچ و و و نیشتجبوون و دربدربوونو و وتکوتنو و نیشتجبوونودایە. بە دبە وشی وا لە زمانکیدا درووست نبووبن کە بە ئم حاتانی دستبدن؟ من بە وردی مانا و مبستی وشی دیاسپرا نازانم تا بدوای وشیکدا بگم لە زمانی کوردیدا و لجگی ئوی دابنم، بام دزانم پیوندی بوانو هیە کە کچیان کردوو بە درووی وات. دشزانم کە ئم جر وش ناپویستانە زمانی کوردییان پە بە هز دبە و جگە بە وشی سنی کوردیی چە دکن و خیان جگی دگرنو. بچی عب زمانی خیان بم جر وشانە ناشونن و پیس ناکن؟

پارسا: بچی پار ـی کوردیی بکار ناهنی و بچی پارسالی فارسی بکاردنی؟ پاساوت چییە؟ چونکە چند پارسالک لنو فارسان خباتت کرد؟ وشیک یان وزارگراوک کە لە زمانی کوردیدا

وەدەستنەکەوە کەشە نییە کە لە فارسی وەریانبگرین چونکە بەوا وایە ئەو دوو زمانە ئەژگارەک یەک زمان بوون و لەک جودا بوونەتەوە. بەڵام بە هیچ شەوەیەک درووست نییە دەستووری زمانی فارسی بەسەر زمانی کوردیدا بسەپەنین. وشە وەرگرتنیش لە زمانی بەگانان دەبە زانا و پسپەڕانی زمان وەریانبگرن نەک کەلکە خوەندەوارەکی وەکو من و تە بچین لەنەو جامی تەلەفزیەن خەی پەهەکەشین و دەرسی کەرایەتی بە خەکی بەین و مەشکی کەمەگای پە بەگەن کەین.
تە سەیری ئەو وشە ناقەڕاو ئەسک قوەسانە بکە بەبە ئەوەی زمانی کوردیی هیچ پەویستیەکی بەوان هەبە بەزەر دەناو زمانەکەیان ئاخنیون: ئەکتیڤ، پاسیڤ، ئەپەزیسیەن، غورفەی عەمەلیات، شەفافییەت، سیاسەتمەدار، هەماهەنگی، هوشداریی، ئامادەباشی و دەیانی تر.
نەژدار: نەژدارەکەی بادینان زەر حاجباتییە، دەڵێی تەجاڵە شالوشاپکی خەتخەت و دەلینگ بەرینی دەبەرکردوون و بە سواری کەرەکەی دە ئاوەدانیەکانی بادینان دەگەڵە و نەخەشانیان بە چارەسەر دەکا.
دەزانن نەژدار چییە؟ لە ئەفسانەی ئەرانیدا هاتووە کەیکاوس – ی شای ئەران دەرمانەکی هەبووە بە نەوی نوشداروو. ئەو دەرمانە تەنانەت لەکاتی گیانەادا بە نەخەش و بریندار درابا چاکدەبەوە و یەک بەڵای لەنەدەما. ڕەستەم کە فەرماندەی لەشکری کەیکاوس بووە زەراب (سوهراب)ی کوەی خەی نەناسی و بەدەستی خەی برینداری کرد. داوای لە شاکرد دەرمانی نووشدارووی بە بنەڕە بە بەینی زەرابی کوەی. کەیکاوس بەنمەکی کرد و نووشدارووی بە نەنارد و زەرابی پاڵەوان مرد – ئەمە کورتەیەکی سەربردەکەیە – دکتەر نافیع ئاکرەییش خوا لەی خەشبە هەستا دەرمانی نووشدارووەکەی کردە مرڤ و گیانی وەبەرهەنا و کەلەجی پزیشکیشی پە تەواوکرد و بوو بە دکتەر ئەستا نەژدار لە بادینان دوختەرە. یاخود دوختەری بادینان نەژدارە. (بەوانە داستانی ئەفسانەیی ڕەستەم و زەراب بە شەعر وەرگەڕاوەتە سەر زمانی کوردیی).
مزگەوتی چوار خولەفا: مزگەوتەک لە پیرمام هەیە ئەم ناوەی سەرەوەی لەسەر سەردەرەکەی نووسراوە. لەڕەدا مەلا لەیان ناگیرە چونکە تەنیا ٢٥ ساڵ دەرسی سەرف و نەحوی عەڕەبی دەخوەنن. کە چوارت نووسی نابە بنووسی خولەفا، دەبە بنووسی خەلیفە. کە خولەفات نووسی نابە چوارەکەی دەگەڵدابە دەنا خەلیفە ئەوەندە زەر دەبن لە مزگەوتەکەدا جەگەیان نابەتەوە دەبە بچن بە سەری ڕەش.
خوەندن لە زانکەیان بکرە بە ئینگلیسی: ئەستا باسی ئەوە لە گەڵەیە. بەوە حکومەتی هەرەم یاخود ئەوانەی ئەو پەشنیازەیان

کردوو دیانو ئیسپاتی بکن لسر نخشیک دن کو بو لناوبردنی زمانی کوردیی ئامادکراو. بو ئوی کورد بوای بخی نمنو کو نتویکی سربخیو چونکو زمانکی گواهییو لسر نتوبوونی.
هو و مو: داوای لبوردنم هیو لو سرمایدارو خاون هو و مکان بخوا ئم دوو وشیو لو زمانی کوردیدا هردووکیان شونی ئاژن. زمانی کوردیش من درووستم نکردوو تا ختای ئاژ تکردنیان بخنو سر ملی من. شارزایانی زمانی کوردیش دتوانن نوی برامبر بو هردووکیان پیداکن. زمانی کوردی لو وشدا ئوندو دمندو – لو هندک بواردا – بهی جراوجریی زاراوکانییو وشیک لو کوردی ناوو استدا دستنکو بی بگو بشویکی بیاژ (حتمی) لو یکک لو زاراوکانی لو و گران و کوردانی قفقاس و خواسان و ئفغانستان هر دستدکو. ئنترنت و مبایلیش هیو و پیوندیی کردن ئاسان بوو.
با عایدی من بو: ئم دستواژیو ساد و بازاییو کاریگریی لسر زمانی نووسین نییو. بام کاریگریی لسر نفسییت و سووککردنی کسایتی کمگا و درووستکردنی کسایتی تزویر و ساختو هیو. فارس کو دتوو پاری هقی خی بدییو هی شت لکرین یان هقی سیارو یان هر شتکی تر دو قابیل ندارد واتا شایانی ئوو نییو بمدییو یاخو مید، بام ئگر تمنکی کمتر بدیو دیکا بو شو لگت. ئم وشیو لو ژهاتی کوردستان بوو بو (قابیلی نییو) ئوانیش وکو فارسان ئگر نیاندییو دگت بشدن. لوشا هاتت خوارو بو گرمن. لر بوو بو (با عایدی من بو). لرش هر بو جریو ئگر نیدیو دیکا بو شو. ئمو هرچند قسیو بام هر لو کاتدا بکردوو ئو کسی ئم دستواژیو بکاردن دبو بو کسکی دووو و گفتار پچوانی فتار و قوللابی و ساختچی. بو نموونو ئو ئایت و نزایانی لو نوژدا دیانخونیوو ئگر دو مانایان بگی و بو تواوتی بوات پیان هبو ست لو ست کار دو کردوکانی ژانت دکن. چونکو هموویان تقینن. با عایدی من بو –ش تقینو بام تقینکی سلبی.
بارگای یکتی نووسران: جاری وا هیو و نووسری وا هیو لو حوتوویکدا بی کناکو حوت قسان بکا. دگو قم و قاقزکانی خی لو گفتوگدایو لو ژووری تاککسیدا و لو گرتووخانی خکردیدا دژی، خوا خوایتی مانگی جارک هاو سلیقو و هاوبیر و هاوپیشیکی معنوی خی ببینی و چند سعاتک پکوو گفتوگو دربارای ئو بابتانو بکن کو حزیان لیو و جگی

بایخیانن. جارکیان بککوت گم کوت بارگای یکتی نووسران، وبیرم نماو چ کارکم هبوو. بینیم لایکی کراو بمیخان و لایکی کراو بیاریخان، نام قومارخان چونک پموایی نووسر ئگر پارداریش بقومار لسر پار و ماد ناکا. بجگ لوش قومارخان نوکی سووک و من گ بخم نادم بئو شون بکاری بنم. بام کات بفیدان لپار بفیدان بزیانتر بتایبتی بنووسران و بیرکروان. وای ئو تک بمانگ و سا سر بسر پرتووک و پاواندا شد دکیو لش ساغیت وا دخواز کجاروبار سرت قیت ابگری و گونجکانی سر وخسار و چاو و بریانت کمک تخت و لک باوبن و گو لقس و باس و گرانی و مسیقای دخوازی خت ابگری. تک لسر پرتووک و پاوان هستای یکسر بچییسر کاغزن و نردن و تاو و نازانم چی و چی گ بخت نادی هناسیکی بئارامی و خشی هبکشی. ورزش بمشکت بکی و وزی پبدیو و دووبار ئامادی بکیو بکارهنان. دبئوش بزانی ئو دزگایی ئو شونی بو شویبدرووستکردووی ئو بمبست وایکردوو و بهفریواندنی تی. مبستیتی س و سرقات بکا و زینت لسر پخواتکانی نبه. هروها برمنتی خت بکا و هوکبئوی بتکا بداردستی خی یان بلای کمی بدنگت کا و لکردو ئاووبرکانی ودنگ نیی. لچکی تدترس کقمکت، چونک قم لتوانایدا هیچکدار درووستبکا بام ملینان چکدار قم بدستکیان بدرووست نابه. مبستیشم ئو نیی نووسران خک بکاری توونـدوتیژی و ورانکاریی هانبدن چونک ئو کار تان و بو و ماورانی گل و هژارتربووونی هژارانی لوپاشدکو و بر ا و ووت و تانکر و پاتاخران درفتک دقزنو و بسر پردی پشتی ئواندا تاقم بازرگانکی تری خون دت سرکار.

مارکس و ئنارکیزم*-7- و:

زاهیر باهیر

نوسینی : Rudolf Rocker
ساڵی 1925

III
بڵشی حڵوتڵم

لڵ 20ی تڵمموزی 1870 کارل مارکس بڵ فرڵدریك ئڵنگڵس-ی نووسی ” فڵرڵنسییڵکان پڵویستیان بڵ لڵدانڵك/زڵربڵیڵك هڵیڵ. ئڵگڵر پرڵسییڵکان سڵرکڵوتوو بڵن ناوڵندگڵرایی دڵسڵاتی دڵوڵت یارمڵتیدڵر دڵبڵت بڵ ناوڵندگڵرایی چینی کرڵکاری ئڵڵمانی. زیاتریش لڵوڵ، باڵادڵستی ئڵڵمان ناوڵندی کڵشکردنی بزووتنڵوڵ کرڵکارییڵکانی ئڵوروپای ڵڵژئاوا لڵ فڵرڵنساوڵ دڵگڵڵت بڵ ئڵڵمانیا. هڵروڵها مرڵڤ دڵبڵت بزووتنڵوڵکڵ لڵ ساڵی 1866 بڵ ئڵمڵ بڵراورد بکات بڵ ئڵوڵی بزانڵت چینی کرڵکاری ئڵڵمانی لڵ ڵووی تئیڵری و ڵڵکخستنڵوڵ لڵ فڵرڵنسییڵکان باڵاترڵ. باڵادڵستبوونی بڵسڵر فڵرڵنسییڵکان لڵسڵر شانڵی جیهانی بڵ هڵمان شڵوڵ بڵ مانای زاڵبوونی تئیڵری ئڵمڵ بڵسڵر تئیڵری پرڵدڵن و هتد دڵت”.
مارکس ڵاستی دڵکرد: سڵرکڵوتنی ئڵڵمانیا بڵسڵر فڵرڵنسادا بڵ مڵژووی بزووتنڵوڵی کرڵکاری ئڵوروپی بڵ مانای ڵڵڵڵوڵکی نوڵ بوو. سڵسیالیزمی شڵڵشگڵڵ و لیبڵاڵی وڵاتانی لاتین فڵڵدرا و جڵگایان بڵ دڵوڵڵتگڵرایی وتئیڵرییڵکانی مارکسیزمی دژڵ ئڵنارکیستی جڵهڵشت. بڵمڵش گڵشڵسڵندنی ئڵو سڵسیالیزمڵ زیندووڵ و داهڵنڵرڵی ڵاگرت، ئڵوڵش بڵهڵی دڵگماتیزمڵکی گاڵتڵجاڵی نوڵوڵ ڵوویدا کڵ ئیدیعای زانینی تڵواوی واقیعی کڵمڵڵایڵتی دڵکرد، لڵ کاتڵکدا ئڵم ئیدیعایڵ زیاتر نڵبوو لڵ تڵکڵڵڵیڵکی دڵستڵواژڵی تیڵڵژی/ لاهوتیی و زڵربڵڵیی قڵدڵریانڵ/ جڵبریانڵ و دڵرکڵوت کڵ گڵڵی هڵموو بیرکردنڵوڵیڵکی سڵسیالیستی ڵاستڵقینڵ بوو.
هاوکات لڵگڵڵ بیرڵکڵکاندا، شڵوازڵکانی بزووتنڵوڵی سڵسیالیستیش گڵڵانکارییان بڵسڵردا هات. لڵبری گروپڵ شڵڵشگڵڵڵکان بڵ پاگڵندڵ و ڵڵکخستنی خڵباتی ئابوریی، کڵ لڵوڵدا نڵونڵتڵوڵییڵکان کڵرپڵی کڵمڵڵی ئایندڵ و ئڵرگانڵ گونجاوڵکانیان بڵ بڵکڵمڵڵایڵتیکردنی ئامرازڵکانی بڵرهڵمهڵنان و ئاڵوگڵڵکردن دڵبینی، کڵچی بووڵ هاتنی سڵردڵمی حزبڵ سڵسیالیستڵکان و نوڵنڵرایڵتی پڵرلڵمانیی پرڵلیتاریا. وردڵ وردڵ پڵروڵردڵی سڵسیالیستیانڵی کڵن کڵ کرڵکارانی بڵرڵو داگیرکردنی زڵوی و وڵرشڵکانی کارکردن (وڵرک

شۆڕشگێڕان) دەبرد لە بیرکرا، جگەی بە دیسیپلینێکی نوێی حزبیی کە وەک باشترین ئایدیالی خۆی سەیری گرتنەدەستی دەسەڵاتی سیاسی دەکرد گیرایەوە.
نیاری گۆڕی مارکس، میخایل باکونین، بە هووشی گەورەی خەباتی لە هەوەستەکەدا بینی و بە دڵنیکی گۆڕی خەبارەوە پێشبینی ئەوەی کرد کە لاپەڕەیەکی نوێ لە مێژووی ئۆروپادا بە سەرکەوتنی ئەمانیا و هووخانی کەمون دەستپێدەکات. باکونین لە هووی جەستەیەوە ماندوو بوو، هەنگی مردوو لە دەم و چاوی نیشتبوو، لەگەڵ ئەوشدا ئەم چەند دەڕە گرنگانەی لە 11ی تشرینی دووەمی 1874: بە ئۆگارێف (Ogarev) نووسی:
"بیسمارسکیزم کە میلیتاریزم و دەسەڵاتی پۆلیسی و قۆرخکاری دارایی لێژڕ ناوی دەوڵەتی نوێدا لە یەک سیستەمدا خۆی گرتتەوە ، هەموو شونێك داگیر دەکات. بەڵام هەنگێ لە دە یان پانزە ساڵدا پڕرسەندنی ناجەنگیریی هەگەزی مرۆڤ جارێکی دیکە هەشنایی بخاتە سەر هەگاکانی سەرکەوتن. " لەم بەنەیەدا باکونین هەڵەی کرد، نەیتوانی حیساب بکات کە نیو سەدە دەخایەنێت تاوەکو بیسمارکیزم لەناو کارەساتێکی ترسناکی جیهانیدا تێدەشکێت.

درێژەی هەیە

.....

*وەرگێڕانی ئەم وتارە بە مەبەستی چڵەحانەی نەوانی مارکسیستەکان و ئانارکیستەکان نییە بەڵکو بە هووونکردنەوە یا تیشك خستنە سەر هەندێك لایەنی تاریکی دوو کەسایەتی زۆر گەورەیە کە مارکس و پرۆدۆن . بەتایبەت مارکس کە مارکسیەت کوردەکان بە ئاگای ئەوە نین کە مارکسی لاو ، لاوەکی یاخیی ، کەمۆنیست بووە، بەڵام مارکسی بە تەمەن هادیکالییەکەی وردە وردە کاە دەبێتەوە تا ئەو جێیەی کە خەباتی پڕۆلیتاریا بەرەو پڕۆلەتاریزم دەبات .
بەڵای من زۆرەوە کە مارکس وەکو خۆی کە بووە ببینین، نەك وەکو ئەوەی کە دەماناوێت .

هاوپیمانییک کی شکستی هنا!.. ورگانی :کاو عومر

دیمانی سیما بهاری لگ حمید تقوایی

بی پشتبستن بی چاوپکوتنک لگ کنا جدیدکراوتو

سیما بهاری: هاوپیمانییک بی ناوی هاوپشتی و ککخستن بی ئازادی ئران چند مانگ لموبر لی لاین ززا پهلوی، مسیح علی نژاد، شیرین عیبادی، نازنین فنادی، عبدوا مهتدی و حامید ئیسماعیلیون پکهنرا. ئم هاوپیمانییی بی یشتنی پراکتیکی ززا پهلوی و جیابوونوی حامید ئیسماعیلیون و پاشان نازنین فنادی لبریک هوشا. گیشتی ئاستک کی لاینگرانی توندوی ززا پهلوی بی گاتجاانترین شو هرش دکن سر ئندامانی دیکی ئم هاوپیمانییی. بم شویی بی کردو هیچ شتک لم هاوپیمانییی نماوتو و پژیک شکستی هناو. پرسیاری یکمم ئویی، هسنگاندنی ئو بی ئم پژیی چییی؟
حمید تقوایی: ئم پژیی هر لسرتاو محکوم بوو بی شکست، نک لبر ئوی پکو کاریان نکرد یان پکدادان لی نوانیاندا هبوو، بکو بهی پکهاتی بشداربووان و ناوکی سیاسی ئو جانامیی کی باویان کردو، و بگشتی پگی شاخوازکان لی دخی ئستادا.
ئگر متم بدن سرتا لی بشداربووانو دست پی بکم. سیرکن سرچاوی ئم بناو هاوپیمانییی شازادیکی لدسات کوتوو. ششی پشوو بنماکی لدسات خست و تواوی سیستمی شاهانی ادستی مزخانک کرد، بام ئم هوی زیندووکردنوی ئو دخ ددات کی کمگا حسابی خی لگیدا یکلایی کردووتو. وونی کی ئم سیاستی بی هیچ شونک ناوات. زیاتر لی ٤٠ سا بسر ئو گانکارییی و کاتک ششکی گور بقد ششی ژن ژیان ئازادی دروست بوو و لی کمگای ئراندا بردوام، پاشایتیش ناتوانت جگی خی لم بزووتنوی ششگاندا هبت. ششکان ناگنو دواو. ناتوانیت بنی ابردوو وک ئایندی بی خک بدیت و لی کمگادا جگات هبت.
ئه م هاوپه یمانییه له ده وری که سک دروست بوو که نه ک ته نها هیچ جگه یه کی له شرشدا نییه ، به کو هه موو ژیانی و مژوی و بیرکردنه وه و ئایدلژیاکه ی دژی شش و لبه رانبر ئه م

شششدا بووه .
خاى دواتر تورى ئم هاوپيمانيي. ئگر ئاماژ بوجانامي بكيت كه لە كبوونوى جرج تاون ايانگياندبوو، بت دردكوت كه پيوندى بە خواستى خككو نيي. بانگش بە پابندبوون بە كمك پيماننامە و ككوتننامەى نودوتى سبارت بە مافكانى مرڤ و پيوندى نوان حكومتكان و هتد دكات، كە هيچ پيونديكيان بە ششى ژن ژيان ئازادى و داواكارى و دروشم و خواستكانى ئم ششو نيي. ئمە زياتر جانامەى ديپلماسيي بە ككخستنى پيونديكان لگە حكومتكان نك جانامەى شش. تنانت كاتك ديوت لدوانكى دياريكراويش بدات، جخت لسر يكپارچيى خاك و ئركى سوپا بە پاراستنى يكپارچيى خاك دكاتو، يان باس لە تككردنى "پسپركانى" سوپاى پاسداران دكات بە ناو سوپا. مانای پراكتيكى ئم جختكردنوان ئويە كە ئگر كسك يان هزكى سياسى بورى قسكردن لسر لابردنى ستمى نتويى و دژى هاواردنى نتويى بكات، ئمە لگە سوپادا بدوايدا دين. واتە وك چن حكومتە ناوندكان تا ئستا، لە سد سالى ابردوودا هسوكوتيان كردوو. لمودوا ايدگينن كە ئمە پنجە دكين بچاوى جياخوازكاندا ، و لددين و دادخين و ڤگى پنادين. ئمە ناوككى ئم بناو جانامي. نهيچ وونكردنويك بە دروشمى ژن ژيان ئازادى داو بدستو ، نە باسكى لە دژى هژارى و نهامتى هي، نە چى بكرت برامبر بە ديكتاتريتى ستم و زيندان و ئشكنجە. بكورتى هر لە سرتاو ناوككى ئم جانامي تا پكهاتى بشداربووانى دريخست كە ئم هاوپيمانيي هيچ جگايكى لە ششدا نيي و هر بيش هدوشيتو و ڤك ئوش وويدا.
سيما بهارى: با كمك باسى پيونديي ناوخييكانى ئم پژيە بكين. كاتك حاميد ئيسماعيليون ئم هاوپيمانييى بجهشت، ڤخنكانى لە بنتدا ئو بوو كە پيونديي ناوخييكان باش نين و ڤزا پهلوى ديوت بچوونكانى خى بسپنت. هسنگاندنى ئو چيي؟
حميد تقوايى: هروك وونم كردو، مسلكە زر لو زياتر، بام ئوى كە ڤزا پهلوى ديوت بچوونكانى خى بسپنت، پشتاستكردنوى ئويە كە دامزراوى دساتى پاشايتى هيچ پيونديكى بە ئازادى و ديموكراسيو نيي. بپى پناسە شازاديى پگيكى بماويى و خونيي و درئنجامى ديموكراسى و دنگى خك نيي. هوستى سياسى ڤزا پهلوى، ئو هوستى كە

بە خەی یان لایەنگرانی پەناسەی دەکات، لەگەڵ سەرتاییترین پەوەرەکانی دیموکراسی و تەنانەت لیبەیاڵیدا ناگونجەت. بەیارە ئەو پاشا بەت و پاشاش بەیار نییە دەسەڵاتی خەی لەگەڵ کەسدا دابەش بکات. تەنانەت لە ئەپەزسیەنیشدا قسەکانی بەناو قسەی شاهانە و بە بەچوونی هەوادارەکانیشی نابە بە هیچ شەوەیەک پرسیاری لە بکرەت و نە ڕەخنەی لە بگیرەت. زەرەک لە نەیارانی کەبوونەوەی جەرج تاون کە لە ڕیزی شاهانەی ئەو دوو توندڕەو بوون، باسیان لەوە دەکرد کە بەچی شازادە لە تەنیشت کەسانی ئاسایی وەک حامید ئیسماعیلیون و مەسیح عەلی نەژاد و نازەنین فەنادی دانراوە. ئەگەر لەبیرتان بەت، دوای کەبوونەوەی جەرج تاون، کاتەک خاتووعەلی نەژاد وتارەکی پەشکەش دەکرد، شاهانەییەکان هاواریان دەکرد بەڵن جاڤید شا. یەکەک لە تاوانەکانی خاتوو عەلی نەژاد ئەوە بوو کە ئەم دروشمەی نەگوت. باشە بژی شا و بژی ئاڵای ئیمپراتەری و بنەماڵەی پەهلەوی و هتد، پەکهاتەی شوناس و پایەی سیاسی پاشایەتین. بە واتایەکی تر ئەو بەچوونەی کە پەیوەندییە ناوخەییەکان دیموکراسی نەبوون و نەدەکرا لە پەگەیەکی یەکسانەوە قسە بکرەت و هتد، پەیوەندییەکی کەمی بە تاک و ئەخلاق و ئەخلاقی کەسییەوە هەیە، بەڵکو تایبەتمەندییەکی شوناس-سیاسیی خانەدانەکەیە .

ئەمە لە ئەراندا شەشەک بەڵەویە، کە دەیەوەت کەمەڵگا لە هەر جەرە دیکتاتەریەت و هەژموون و تاکگەرایی ڕزگار بکات. لەم نەوەندەدا کەسەک کە پەگەی خەی لە سیاسەتدا لەسەر بنەمای خوەن و پەیوەندییە بەماوەییەکان دیاری بکات و لەبری داهاتوو بەڵەنی ڕابردوو بە خەڵک بدات، بەشەکە لە کەشەی خەڵک نەک چارەسەری خەڵک.

بەڵای من مەسەلەکە تەنها شکستی پەژەی هاوپەیمانی نییە، بەڵکو تەواوی پەژەی پاشایەتی گەیشتووەتە کەتایی خەتەکە.

سیما بەهاری: سەبارەت بە پرسی شاخوازەکان و هەوەستیان، بە دەنیاییەوە دەمەوە و پرسیارەک دەوروژەنم، بەڵام با سەبارەت بە ئاڵاستەی بەچوونی خاتوو مەسیح عەلی نەژاد قسەبکەین کە دەڵەت فشاری دەرەکی ڕەڵی هەبووە لە شکستی ئەم پەژەیەدا. لەم بارەیەوە چی دەڵەی؟

حەمید تەقوایی: ئەم فشارە دەرەکییە مانای چییە؟ ڕوونە کە مەبەستیان لە شاخوازە تونەوەکانە. ئەو شاخوازە شەلگیرانە کە پشتیوانی ڕەزا پەهلەوی دەکەن، دژی ئەم هاوپەیمانییە بوون. بەڵای من لە ڕوانگەی شاخوازەکانیشەوە، پەویستە دژی بن. وەک وتم بە هیچ شەوەیەک لەگەڵ ناسنامەی پاشایەتیدا ناگونجەت کە کەسەک کاندیدی پاشایەتی بەت لە تەنیشت کەسانی ئاسایی بوەستەت کە سوەندی پەی ناخەن. بە نموونە، گریمان حمید ئیسماعیلیون لە کاتەکدا کە هەشتا

ئەندامی هاوپەیمانی بوو، ەایگەیاندوو کە من کەماریخوازم و ئەوەندەی لەبیرمە هەرگیز نازناوی "شازادە"ی نەگوتوو. باش ئەمە بە هەوادارانی ەەزا پەهلەوی زەر گرانە. ئەوان ئەمە بە دژبەیەک و دژ بە ئامانجەکانی خەیان دەزانن و بەم مانایە ەاست دەکەن.
دەمەوەت بەەم کە وا نییە هەندەک لە پاشاپەرستە توندەەوەکان فشاریان خستەتە سەر. کەشەکە لەوەدا بوو کە هەموو دامەزراوە و هەەی پاشایەتی لەگەە ئەم هاوپەیمانییەدا نەگونجەت. بەەای من ئەوانەی بە بەردەوامی فشار و بەدواداچوونیان دەکرد نوەنەرایەتی هەی شاهانە دەکەن. تەواوی بانگەشەی هاوپەیمانییەک لەمانە دژ بە پرەژەی پاشایەتی بوو و هەر بەیەش لەبەریەک هەەوەشا.
سیما بەهاری: باش کەمەک زیاتر باسی ئەم بزووتنەوەی شاخوازی بکەین. بەدەر لەم مەسەلەی هاوپەیمانی، پەگەی شاخوازەکان بەگشتی چەن هەەدەسەنگەنن؟ مەبەست و ئامانجی ەاستەقینەی ئەوان لە شەشی ژن ژیان ئازادیدا چییە و دەتوانن چ پەگەیەکیان هەبەت؟
حەمید تەقوایی: هەی شاخوازەکان و دەستووریخوازی بە گشتی و بە مانایەکی گشتیتر تەواوی ئەپەزسیەنی ەاست بە کەماریەکانیشەوە هەرگیز لەگەە شەش و شەوازی شەشگەانەی دیاریکردنی ئەرکە سیاسییەکان هاوەا نەبوون.
پاشایەتیخوازەکان کە بەتەواوی دژی شەشن. ئەوەی کە ئەوان شەشی ١٣٥٧ بە یاخیبوون و فیتنە ناودەبەن، تەنیا لەبەر ئەوە نییە کە ئەوانی لە تەختی پاشایەتی فەیدایە خوارەوە، بەکو لە بنەەتدا و ناسنامەییانە لەدژی هەر جەرە شەشکەن. بە گشتی شەش بە دەستەوەردانی "خەکی ئاسایی" لە سیاسەت و ئاژاوە و توندوتیژی دادەنرەت. شەشی ەژەم و سیستمی حکومی خوازراویان ئەوان دەبەتە هەی لەناوبردنی بیرەکراسی و هەزە چەکدارەکان و "یاسا و ەسا" و لە ئەنجامدا بە بەچوونی ئەوان بزووتنەوەکە شیاوی پشتگیری نیە.
کاتەک هەشتا شەشی ژن ژیان ئازادی پەکنەهاتبوو و هەلومەرجەکە ئاساییتر بوو، ئەوان پەژەی وەک ەژەم گەین، گەانکاری لە پشت سەری خەکەوە، پشتبەستن بە حکومەتەکانی ەژئاوا، ەیفراندەم، گەانکاری لە دەستوور، هاوەیەتیان لەگەە هەی گەانکاری و بزووتنەوەی سەوز و وەنەوشەیی و هتددا هەبوو. تەنانەت کاتەک کەسەکی وەک قاسم سولەیمانی کوژرا، ەەزا پەهلەوی بەدەنگ بوو و زەرەک لە شاخوازەکانی وەک ئەردەشیر زاهیدی قاسم سولەیمانییان بە "سەرکردەی نەتەوەیی" ناوبرد. وە کاک ەەزا پەهلەوی خەی نیگەرانە لە هەەوەشاندنەوەی سوپای پاسداران و دەیەوەت دەی "سەرکردە سەربازی و نیشتمانیەکان" بەدەست بهەنەت.
لەبەر ئەم هەکارانە، پاشایەتیگەرایی پەچەوانەی بزووتنەوەیەکی وەک

شەشی ژن، ژیان ئازادییە. لە ووی ئایدیلۆژی و عەقیدەی و ستراتیجییەو، پاشایەتی دژی هەر جەر شەشکە. ئەگەر بمەوەت ستراتیژی ئەوان لە پەوەندی لەگەڵ شەشی ئەستا بە یەک وشە بەم، ئەو ئەویە کە بە کەمترین گەانکارییەو بەم شەشەدا تەپەن. واتە گریمان خامنەیی و بەشەک لە مەلاکان وازبهەنن، بەام ماشەنی حکومەت پارەزراو، سوپا و هەزەکانی سەرکوت، زیندان و بیرەکراسی پارەزراون. تەنانەت پەویستە سوپای پاسداران و بەسیج و هتد بپارەزرەن. و بەم شەویە سیستەمی حکومەتی سەروو خەکی بە کەمترین گەانکاری دەمەنەتەو.

لە ووی ەباز و شەوازی کارکردنەو، پاشایەتیخوازەکان هەمیشە پشتیان بە حکومەت و ەەەوی دەسەات بەستوو. هەوەی ئەوان هەمیشە بە بەدەستهەنانی دەسەات بوو لە سەرووی خەکەو، ئەستاش کە شەش بە پەچوانەی ویستی ئەوانەو دروست بوو، دەیانەوەت بەم ئاراستەیە بیشەوەنن. پرسی "داکەکیکردن" و بانگەشەی نوەنرایەتی خەکی ئەران لە مەجلیسەکانی ەژئاوا، هەروەها گەپی سەوز بە سوپا و سوپای پاسداران و "ەحانیەتی باش" و پیاوماقوەانی وەات و سوپا، و حکومەت بەرپرسان، هەموو هەوەکن بەم ئاراستەیە.

ئەگەر لەبیرتان نەچووبەت، لە کاتی بانگەشەی هەبژاردنی ترەمپدا، چ لە خولی یەکەم یان دووەمدا، شاهانەخوازەکان بە توندی لەگەڵ ترەمپ بوون. هەندەک لە چاودەران پەیان وابوو کە ئەمە تاکتیکەکە. ئەوان پەیان وابوو ئەپەزسیەنی شاهانە بەرگریکاری ترەمپە، چونکە ترەمپ زیاتر لە حزبی دیموکرات لە ئەمریکا ناکەکی لەگەڵ کەماری ئیسلامی هەیە یان زیاتر فشاری دەخاتە سەر. بەام بەای من مەسەلەکە لەو زیاترە. لە هەمان کاتدا لە یەکەک لە هەمان چاوپەکەوتنە تەلەفزیەنییەکاندا ەوونم کردەو کە پشتگیریکردنی ترەمپ جەرەکە لە پشتیوانیکردن لە دەسەاتەکی ەهای تاکەکەسی، لە بەهای دەسەات و بەبایەخکردنی دیموکراسیەو. و بەم مانایە ترامپیزم زەر هاوبەشی لەگەڵ پاشایەتیدا هەیە.

خەبەسەنتەرکردن و گەورەیی ترەمپ و تەنانەت پشتبەستنی بە لەمپن و چەقەکەشی زەر لە بەچوون و کردەوەی پاشایەتیخوازان دەچەت. ئەمە دەبینین بەشەک لە هەوادارانی سیستەمی شاهانە بوونەتە گەپا بەدەست. هەندەک کەس دەەن تەاوەشەنەکان کەمینەیەکی توندەون، بەام مامەی کاک پەهلەوی لەگەیاندا بەتەواوی پشتیوانییە، هەروەک چەن مامەی ترەمپ لەگەڵ فاشیستەکانی لایەنگرانی کە هەرشیان کردە سەر کەنگرەسی ئەمریکا. ترامپ لەبارەی قمەکەشانی لاینگری لە دژی خەک ایگەیاند کە هەردوولا تاوانبارن و ەزا پەهلەوییش هەمان شت دەەت.

ئەم شەبان، بە مشکە شا پەرست شتکانیان کاریان بەجگایک گیاندوە کە هندەک لە خەپیشاندانکانی دژەوەی وەاتیان تکدەدن، دستدرێژی جستەیی و دستدرێژی سکسی بە کاک عالی پەیام، شاعیری تەنزئامێز دژ بە نیزام. پاشان لە فەزای مجازیدا بەرگری لە کردەوە قێزەونکەیان دکەن و داری ئاڵا دەدەنە نیارکانیان. ئەمش بە شێوەیکی ئەمزی بکارهێنانی ئاڵای شاهنشاهی نیشانی دەدات. یان بیپەرستەیان بە داری ئاڵاکە دەینە سەروکارتان! ئەمە سروشتی ئاستەقینەی پاشایەتییە.
لە دیوکەی تری ئەم هاوپەیمانییەدا، وادیارە ئەم پڕۆژەیەی جۆرج تاونە لە دەوری هاودەنگی لە دژی کەماری ئیسلامی پکهاتووە. ئەستا بزانە چی دڕێن. ئەمە خەڵک لەدژی لەسدارەدان دروشمی "هەموومان پکەوەین" دەنێنەوە و ئەم هاشتاگش لە سشیال میدیا پشوازییەکی بە وێنەی لەکراوە. بەڵام هاشتاگە پسندکراوەکانی بکارهێنرانی لایەنگری شاهانە بریتین لە: "ئەمە پکەوە نین"، "ئەمە لگەڵ پاشاین"، "ئەمە لگەڵ پاشا دەمێنینەوە" و هاوشێوەکانی. خەڵک ئەمانیان لە ئەپەزسیۆن و لە دژایەتی گشتیدا بە "هەموومان پکەوەین" وروژاندووە. واتە تەنانەت بە وشش نەک هەر وازیان لە ئیدیعای هاودەنگی لە دژی حکومەت هێناوە، بەڵکو لەبەردەم ئیزە یکگرتووی خەڵکدا وەستاون. ئەمە هەر لەسەرەتاوە گوتمان ئەپەزسیۆنی ئاستەو هەکاری دووبەرەکییە و هاودەنگی نییە، ئەستاش بە ئاشکرا هەمان شت ئادگەیەنن.
ئەو گەپاە بەدەستانەی کە ئەستا کەوتوونە گیانی خەڵکی، هەر لە ئەمەوە نیشانی دەدەن کە ئەگەر دەستیان لە جگایەک گیر ببەت چۆن مامەڵە دەکەن.
ئەم جۆرە هەڵوەست و ئەدایەی لایەنگرانی دەسەڵاتی پاشایەتی کە بە تایبەتی لە دوای هاوپەیمانی جۆرج تاون لە شقام و لە سشیال میدیادا تشانەی کردووە، بە شێوەیکی کردەیی و ئاشکاوانە، ئەوە دەردەخات کە ئیدیعای ئەوان نەک تەنها لەسەر هاودەنگیی لە بەرامبەر بە حکومەت، بەڵکو لە بەرگریکردن لە دیموکراسی و مافەکانی مرۆڤ و هتد بە تەواوی بەمانا و پەو پوچ و بە بقا و دەستکردن. پەوپاگەندەیەکە کە دیانەوەت هەمان سیستمی شاهانە کە پشتر لە ئیراندا هەبوو، بە هەمان دیکتاتۆریەت و هەمان گەستانی ئاریامیهری زیندوو بکەنەوە. لە ڕزا پەهلەویەوە بگرە هەتا هەموو پاشایەتیخوازەکی تر، ئەوان بە تەواوی بەرگری لەو قەناغە دەکەن کە ساواک بەدادی دەکرد، لە سدارەدان، زیندان، ئشکەنجە، خنکاندن، سانسۆرەکی توند هەبوو، ئازادی ڕۆژنامەگەری نەبوو، ئازادی ئادرەبین، ئازادی قەڵەم نەبوو.؛ لە لایەکی ترەوە ئەوە هەژاری و

برستی بوو کە دواجار بووە هەی یاخیبوونی خەڵکی قەراغ شارو هەژار نیشینەکان لە شەڵشی ١٣٥٧دا.
لایەنگرانی دەسەڵاتی پاشایەتی لە ئاستیدا دەیانوەت سیستەمەک زیندوو بکەنەوە کە لە تەختی پاشایەتی کەوتووە، کە خەڵک بە شەڵشەک کاری خەیان لەگەڵی یەکلایکردوەتەوە. بەیە پەویستە بگوترە بە مانای ئاستەوخە و ئاشکرای وشەکە، ئەمە بزووتنەوەیەکی دواکەوتوو و کەنەپەرستانەیە.
سیما بەهاری: لەکەتایی گفتوگەکەماندا باس لەوە بکەین کە یەکەیزی بابەتی گەلە. ئەم پەژەیە شکستی هەنا، بەڵام هەشتا خەڵک یەکەیزییان دەوەت. لە زەرەک لە خەپیشاندانەکاندا دەبینین کە ئەوان هاوار دەکەن ئیتیحاد و ئیتیحاد و هەموومان پەکەوەین. بەڵای ئەوە هاوپەیمانی چییە کە بتوانەت بنەمایەکی پرەنسیپی و بنەمایەکی هەمیشەیی هەبەت و تەنانەت دەکرەت؟
حەمید تەقوایی: بەڵای من مەسەلەکە لە بنەڕەتدا دەتە خوارەوە بە ئەو پرسیارەی کە کام هەز لە دەوری کام هەڵە یەکگرتوون؟ هەمووان باسی هاوپەیمانی یان یەکگرتوویی لە دەوری ڕووخاندنی کەماری ئیسلامی دەکەن، بەڵام سەرەتا پەویستە بزانین مەبەست لە ڕووخانی کەماری ئیسلامی چییە.
وەک لە وەڵامی پرسیاری پەشوودا ڕوونم کردەوە، لە ڕوانگەی هەزە ئاستەوەکانەوە، ڕوخاندن بە واتای جە گەڵکەی بەرپرسەکانە نەک گەڵینی تەواوی سیستەمەکە. تەنانەت شاخوازەکان دەیانەوەت سوپا و بەسیج لە ژەر ئاڵای شازادەدا بپارەزن. ئەوان دەیانەوەت عەمامە بە تاج بگەڵن و سیستەمی هەبوو بهەڵنەوە. بەڵام خەڵک ئاپەیوو، بەپەچەوانەوە دەیانەوەت هەرش بکەنە سەر ڕیشەی حکومەت و سیستمی هەبوو. لە ڕوانگەی جەماوەرەوە ڕوخاندنی ژیم بەو مانایەیە کە تەواوی سیستمی هەبوو بەوخەنرەت، هەز سەرکوتکەرەکان هەڵبوەشەنرەنەوە، سزای لەسەدارەدان هەڵبوەشەنرەتەوە، سانسەر و سەرکوتکردنی بەچوونەکان نەبەت، دەبوو هەژاری و نەداری و نائەمنی ئابوری نەبە، بەشاییەکی گەورە لە نەوان کەوی سامان و دەڵی هەژاریدا لە نەوان "موچەی گەردونی و نەهامەتی گشتی"دا، پەویستە نەمەنەت، نابەت دەسەڵاتی سەروو خەڵکیمان هەبەت و تەنانەت هەمای دەسەڵاتی سەروو خەڵکی، لەوانەش دەسەڵاتی ولایەتی فەقە و پاشا و هتد و هتد. نەخەر بە کەماری ئیسلامی، واتە نەخەر بە هەموو ئەمانە.
تەنها یەکگرتوویی لە دەوری ئەم جەرە داواکاریانە دەتوانەت بەڵاستی سەقامگیر بەت و خزمەت بە پەشکەوتن و سەرکەوتنی شەڵش بکات.
سەیرکەن لە ئاستەکی بنەڕەتیدا یەکگرتوویی نەوان خەڵک و لە

ێزەکانی شۆشدا تەنیا لە دەوری خواست و هیوای هاوبەشی هەموو مرۆڤەکان پێکدێت و بەشە هاوبەشەکەی هەموو مرۆڤەکان ئینسانیەتە و هیوای ئینسانیە. جەختکردنەوە لەسەر ئایین ومیللەت و نەتەوە و ڕەگەز و ئەم جۆرە پێناسانە تەنها دەتوانێت فاکتەری دابەشبوون بێت بە مرۆڤەکان. وە هەزە نەتەوەیی و ئایینی و نەتەوەیی و ڕەگەزییەکان بە وردی وەبەرهێنان لەسەر ئەم تایبەتمەندییانە دەکەن. لە دەوری ئەمانە یەکگرتوویی نییە، تەنیا دابەشبوون دروست دەبێت.

ئەگەر تیشک بخەیتە سەر هەر بابەتێکی دیکەی وەک ئیرانیبوون، ئیسلامیزم، ڕەگەزی فارسی، نەتەوەیی بەهێز یان کورد، بالووچ و هتد، ئەوە زەر دەوونە کە ئەوە دووبارەکی دروست دەکەن. خەڵکی ئێران بە حەق لە شەقامدا دروشمی بالوچ وکورد و ئازەری ئازادی و یەکسانی دەدەنەوە. تەنها ئەم جۆرە دروشمانە دەتوانن فاکتەری یەکگرتوویی بن.

مرۆڤەکان تەنیا لە دەوری ئارەزووە ئینسانییەکانیان دەتوانن یەکبگرن و ئەو خواستەئینسانیانەی ئێستا لە دەستی هەزە چەپ و شۆشگێڕەکاندایە. لە دەستی ئەو هەزاندایە کە لەم دواییانەدا جانامەی کەمترین داواکارییەکانی شۆشیان بە واژەی ٢٠ ڕەکخراوی پێشڕەوی و ڕەکخراوی مەدەنی بەاوکردەوە. نموونەیەکی دیکە جانامەی داواکاری پێشکەوتنخوازانەی ژنانە کە لە سەروبەندی ڕەژی جیهانی ژنانەدا بەاوکرایەوە. حیزبی ئەمە لە نەوان شتەکانی تردا، لە ڕەگەی ئەم تەلەفزیونەوە، بەردەوام هەمان داواکاری و جانامەی ئینسانی دەخاتە ڕوو و دەیگەیەنێتە خەڵک.

یەکگرتوویی یان هاوپەیمانی نەوان حیزبەکان تەنیا لە دەوری ئەو جۆرە جانامانە دەتوانێت بەردەوام بێت ڕێزەکانی هەموو خەڵکی شۆشگێڕ نوێنەرایەتی و یەکگرتوو بکەن.

٣٠ی ئایاری ٢٠٢٣، ٩ی خوردادی ١٤٠٢

وتاری ڕۆژنامەنووسیی کوردی، ون

کردنی بانس یا وانەدان..

نەژاد عزیز سورم

خودناسی میتدکی هەبژاردەیە لەسەرەی استکردنەوەی لاسەنگی و دیتنەوەی ئەو مانا و چەمکانەی ژیانی کوژاوە هەدەکەنەوە ، وو لە ئاراستەیکی بەگە و بەبزاوت و پاوپ لە ژیان…

دیارە پچەوانەیشی هەر استە ، بەو ووکارەی بانس ون دەکەین و لە منایەتیەکی خودنەناسدا ، چرا هەکراوەکانیش دەکوژنەوە و ژیان کە مانایەکی نامن…

ئەم رژنامەنووسیی کوردی لەگە ئەو نەختە ترازانیشی لە هەلومەرج ؛ ی بە قەد خی لەو نوانەدا دەگ ، ئەگەر وەك پویست بەخیشی نەوەستاب بەهەر فاکتەرك هەیە کەوتووەتە سەر دوویانکی یەکلاکەرەوە، لەسەریەتی لە هەکەوتکی لەو ەنگەدا وتارکی بارتەقای هەلومەرجی هەبت کەکشە بەهەستەکانی کمەگە لە دواکەوتوویی ژرخان و بنیاتی کمەایەتی و کولتووری و پەروەردە تەنانەت سیاسیش، بکاتە کانگە و نموونە ب استکردنەوەی هاوکشە لاسەنگەکان ، وتارك لە ئایندەیکی نزیکدا ئاسیك دەربخا و میتدکی بانمای سەردەمی لبکەوتەوە…

ئەوەی تا ئستا سەرنج بەلای خیدا اناکش ئەو وتارەیە کە دەبووایە هەب و کەچی نییە! ئەگەر ئەو چەتیشکەی قەومایەتی هەند ژنامە و باوکراوەی لك نزیکییش کردووەتەوە ، ئەوە ناگەین وتارکی نەتەوەیی ئینسانی دوور لە دەمارگیری بەپی میتدکی زانستی و سەردەم دروست بوون.

ئەم استیە وامان لە دەکا ، بەخماندا بچینەوە و خمان بناسین و لە هەوی دروستکردنی وتاری رژنامەنووسیمان بەهەستتر بین و لەو منایەتییە بەرژەوەندیخوازە ووتە دوورکەوینەوە کە بەتەنیا سزکی هەژارانە دەروەستی دت و هیچیتر…

لەگە یەکەمین پشەوی اپەین سای ١٩٩١ پت سەیر نەب سەرەای لە گرژنەچوونی جەوسەرگەلك ، خسك ژنامەنووسانی ئەوسای دەسپکی اپەین کە زیاتریش لە ژنامەنووسی بیستراودا خی دەنواند ، وتارکی ناوکی دیاریکراوی هەبوو ، کە ئەگەر چی بەپی میتدك دانەژرابوو و وەك وتمان خسك دروست ببوو ، بەام وتارك بوو جگە لەوەی هەبوو کە لە خیدا سەرکەوتنك بوو ، دەقەبەری هەلومەرجەکەیش ببوو.

بە تپەبوونی کات و هەاتنی هەویران لەلایەك وتارە خسکەکە

بەرەو کا بوونەوە چوو ، لەلایەکەی دیش وتارێك ئێستاشی لەگەدا بێ دروست نەبوو جێی بگرێتەوە و کێ گەرم بکا و ڕوونبینی و کاربرایێك پێك بهێنێ... بەپێچەوانەوە ، بوو بە مەزرای هەرتیرە و لەکەندا ێك ... ئەوەی دەیێین ئەوەنییە دەیزانین... نابەەدییەکی دیار و بەربادلەووی هزر و سیاسەت و کلتووردا وێنەی چەترکێی هەناسەبێ بەسەرماندا کێشراوە... لەپەراوێزی زەربەی کێشە و مەسەلەکانی دونیای تازە ، دونیای ئەمێی تاکجەوسەری و هەوڵەکانی دیکەی لێرە و لەوێی نمووونەی وەك ئەوروپا و ژاپۆن و چین دایین... پەیوەندییە کەماەیەتیەکانمان ، بێ ئەوەی پەرەسەندنێکی بە ڕووکاری ئەوەی پێی دەگوترێ کەمەگەی مەدەنی هاویشتبێ ڕووالەتی سەیر و سەمەرەی لێکەوتووەتەوە و نوقمی بەخۆەژیی و منایەتیە.. جیددیەت بوونەوەرێکی ناشیرینی ناقبوڵی ناهەموشتەێ...
وتاری ێژنامەکانمان ، یا میدیای کوردی بە گشتی لەوانەدادان و مامستاکاری بەدەر، هەوڵی بەشداری پێکردنی بەرامبەری لێ ناخوێندرێتەوە نەوەی نوێ داماوە ، نازانێ ڕووی لە کام ڕووگە بێت...لەوڵاتی خێدا هەست بەغەریبی دەکات ، بێیە دەبینێ چارەسەر لە هەڵاتندا ، لە بەجێهێشتنی زێدو نیشتماندا دەبینێ...
هەنگاوەکان لە میدیادا بەو ئاراستەیەنین تەنانەت لە ئایندەی نزیکیشدا وتارێك دروست بکەین هاوتای ئەو گێانکاریییە تیژێیانە بێت لە دونیای ئەمێدا بەێوەن...
هەمیشە پرسێك هەیە نزیك خێ بەکەمگرتن... ئەمە ئەگەر لە خودناسیەوە سەرچاوەی گرتبێ ەنگە نوقڵانەی کەوتنەوەی سەر ڵاستە شەقام بێت...
بەڵام هیچ بەگەیەك لەو ڵاستەدا نییە ، ئێمە تا ئێستا لە قۆناخی ئەزموون و ئەزمووندارى تێپەیبین...
ئێمە لە ناوچەیەکی پەراوێزکراودانین ، وڵاتی ئێمە ، وڵاتێك نییە وشکەان و لەتراویلکە زیاتری لێ نەبینرێ...
هەقە هەنگاوەکانمان بارتەقای وڵاتەکەمان بێت... هەقە لەو کانگە و لەژێر بنمیچی ئەو ئاسمانەیەوە هەوێ بدەین وتارێکی یەکخراومان هەرچی نەبێ بێ بەرامبەر هەبێ ..
لەسەردەمێکدا ، کە جیهانایەتی ەنگێژی چەهرە و سیمای کردووە دەخوازێ ڕووبەدەرتر و ڕوونتر بین و چاتر بەرپێی خۆمان ببینین تا لەوە حاڵی بین چیمان دەوێ ..،
لەتگەیشتنی ئەو کەشوهەوایەدا مەحاڵ نییە بتوانین وتاری خۆمانمان هەبێ...

سواوەکــــان.. شیعـــر: محمـــود درویش.. وەرگـــانی: پشکۆ ناکام

هەبوارانی ناو ووتۆ سواوەکان
ناسناوەکانتان هەڵگرن و بڕۆن
سەعاتەکانتان بخەنە سەر زەمەنی ئەمە
.....و بڕۆن
چیتان لە شینایی دەریا و "لم"ی یادەوەری ئەوە
.....بیبڕن
و
چیتان لە "وێنەکان" ئەوە بیبڕن
تا بزانن
کە:
ئەوە نازانن
کە چۆن بەردی خاکمان،
بنمیچی ئاسمان دروست ئەکا
هەبوارانی ناو ووشە سواوەکان
لە ئەوە شمشێر و لە ئەمە خوێن
لە ئەوە پەڵا و ئاگر و لە ئەمە گۆشت
لە ئەوە تانکێکی تر و لە ئەمە بەرد
لە ئەوە قومبەڵەی گاز و لە ئەمە باران
ئەوەی ئەوە لە ئاسمان و هەوا لەسەر ئەمەیە
بەشکەی خۆتان لە خوێنمان بڕن
.....و بڕۆن
بچنە ئاهەنگی هەڵپەڕکێ و خواردن
.....و بڕۆن
ئەمە ئەبێ پاسەوانی گۆڕی شەهیدەکان بین
ئەمانەوە وەک "خەمان ئەمانەوە" بژین
وەک تەز و خەڵی تاڵ کوێتان حەز لێیە بڕۆن
بەڵام وەک " مەروو"ی فێیو
بێ ناومانا تەمەڵپڕۆن
چونکە بێ خاکمانەوە سەرقاڵین

و
" گەنم"مان هەیە بۆ "تۆایی" لەشمان
ئاوی بەین..و..گەورەی کەین
لەرە شتەکمان نیە ئەوە پەی قایل بن
نە بەردس.. نە شەرم
گەر ئەتانەوە "مەژوو" بەرن بۆ بازاڕی توحفیاتەکان
گەر ئەتانەوە لەسەر قاپکی سیرامیک
کەللە سەری "توتی"ە کە بگەنەوە
ئەوەی هەمانە ئەوە پەی قایل نین
پاشەژمان هەیە
و
سەرقاڵی کارکردنین لە خاکمان
ڕەبوارانی ناو ووشە سواوەکان
وەهمەکانتان لە چاڵکی بۆ جەڕاوا بخەنە سەر یەک
.....و بڵێن
و
میلی زەمەن بگەنەوە سەر شەرعییەتی "ڕەوتە" پیرەزەکەیان
بۆ سەر تەوقیت کردنی مەسیقای چەکەک
لەرە شتەکمان نیە ئەوە پەی قایل بن
..... بڵێن
ئەوەی هەمانە ئەوە نیتانە
نیشتمانێک خوێنی لە ئەژە
و
میللەتێک خوێنی لە ئەژە
نیشتمانێک بۆ لە بیربردنەوە یان بۆبیر هاتنەوە بشە
ڕەبوارانی ناو ووشە سواوەکان
کاتی ئەوەیە کە بڵێن
جگە لە ناو ئەمەیا لە کۆتان ئەوە جێنشین بن
کاتی ئەوەیە کە بڵێن
و
لە کۆتان ئەوە بمرن ، بڵێام لە ناو ئەمەیا مەمرن
لە خاکەکەمانا کارمان زەرە
و
مەژوومان لەرەیە
و
یەکەم "دەنگی" ی "ژیان"مان لەرەیە

و
ئایندە و پاشەڕۆژمان هەیە
و
دونیا و کەتاییمان لەرێیە
لە خاکمان بچنە دەرەوە
لە خاکمان…لە جەگە و هووبارەکانمان
لە"گەنم"مان..لە "خوە"مان…لە "زام"مان
لە هەموو شتە
و
لە ووشکانی بە بیر هەنانەوەمان
بچنە دەرەوە
ڕەبوارانی ناو ووشە سواوەکان
.……

Dec /2022

شیعری منالان\ وانەکانی سروشت.. محەمەد بەرزی

سروشت پڕە لە وانە
بیرکەرەوە و بیزانە

شاخ دەڕە سەرشەمەکە
بەوانە بەرەو لوتکە

هووباریش دەڕە نەکەی
تەماشای دواوە بکەی

درەختیش هاوار دەکا
هەمیشە چاکە بکە

هەرچەن گەڵا دەوەرە
دونە بخەرە پشتگوە

خریش د□□□ : تاریکی
بگ□□□ ب□ □ووناکی

تبینی : بیرکی ئم هنراویی ل□ هنراویکی ئینگلیزییو□ و□رگیراو□

م□گ□لـــی پـــاقل□خ□ر.. ن□وزاد ب□ندی

و□اتکی ن□وتیی د□و□□مند ، دوای تپ□□بوونی 25 سا□ ب□سر لابردنی ئابوقی ئابوریدا هشتا ب□ش□ خراکیان ب□سردا دابش بکن ، میللت نین ، م□گ□لن .ک□□کی مریشکن .

ک□ خواردنیان ب□سردا دابشکردیت ، واتا ت□ هاوو□اتیکی ن□رما□ نیت ، ل□ زیندانـدایت ، ل□ ئردوگـادایت ، بـوم□ل□رز□ و لافـاو و□رانیان کردوویت ، ل□ ک□□□ودایت ، ل□ باخچی ئاژ□□اندایت .. هشتا ئازادی و مافی ئو□ت نیی□ گیرفانت هب□ و خت خواردن ب□ خت بکیت ..
ئینجا کات□ ب□ ن□تو□ یکگرتوو□کان (ب□ پار□ و سامانی خت) ، ئارد و برجت ب□ بک□□ و دابشی بکاتو□ ب□سر ختا ، کار□ساتکی گوریی□ ، چونک□ دابشکردنی ئو شتان□ ب□ ئو گلانی□ ک□ هژارن و توشی کار□سات بوون و ل□ سندوقی ن□تو□ یکگرتوو□کان بیان خرج ئکرت نک ل□ داهاتی وو□اتک□ خی .. ئم□ هیچ ن□گی□ن□ ، ئو□ ئگی□ن□ ک□ وو□اتک□ کشی ئابووریی نیی□ ب□□کو کشی عقیی هی□ و..ئمریکای داگیرکریش ل□م کیسدا کشی ئخلاقیی هی□ .
هرو□ها ئم خواردن دابشکردن□ باشترین □□گای□ ب□ ئوی هر ژهر و مادیکی گمژکردنت بوت ، درخواردی میللتکی بدیت ..
ت□ ناپرسی بچی میللت وا گمژ□ و ب□ جو□□ و ب□ هو□□ستـ□ ؟ ناپرسی بچی میللتی پش بایعیی زر جیاوازن ل□ میللتی دوای بایعیی ؟ ناپرسیت ئم هموو پتا و شرپنجی□ چیی□ ؟
ئوان ل□ تورکیا بچن هرمنی گمژکردنی مندا□ی کورد بکن□ نستل□ و نوقو□□و□ ، چن نایکن□ ئارد و برنج و زیتو□ ؟

لەوەیش ناخەشتر ئەم دەخە ، لەکەوتەی تریشی لە دەکەوەتەوە ،وەک ئەوەی بازرگانە چاوچنەکەکانمان حازر و ئامادە دەکات کە ئەگەر بایعی وەستا ، یەکسەر ئیحتیکاری بازاەی خواردن بکەن و هەژارەکان لە برساندا بکوژن ..
سەردەمەکی دوورە هیوادارم پەرەگرافەک نوسین بخوەنمەوە پەنجا هەەەی چاپی تیا نەبە .. نییە ..ئەمانە هەەەی چاپ نین ، بەەکو بەرهەمی میللەتەکن هەست و هەشی لەبراوە و سەرخەش کراوە ..

کورد و زمانی کوردی.. زانا ەەزاق

یەکەم داگیرکردن لەزمانەوەیە..

سەرەتا دەمەوە ئەوە بەەم داگیرکاری لەزمانەوەیە، چونکە کاتەک نەتەوەی سەردەست بیەوە نەتەوەی ژەردەست بتوەنەتەوە یەکەم شت دەیکات کارکردنە لەسەر زمان ، چونکە لەزمانەوە دەچیتە نەو شتەکانی تری نەتەوەی تر نموونەش وەکو گەرانی و فلیم و تەکەەبوون لەگەە خەەکیتر…
هەروەها هاتنەوەش بە نەو نەتەوە هەر لەزمان و فەربوونی زمانەوەیە ئەوجا دواتر شتەکانی تر

دووەم
چەن بەرەو پەش دەچەت؟

بە ئەوەی زمانی کوردی سەرەتا پاکبکرەتەوە لەووشەو هەموو شتەکانی تری زمانی تر لەهەمان کاتدا ووردە ووردەش بەرەو پەشبچەت ، برەوی پەبدرەت ، دەبە سەرەوە بەرەو خوارەوە جەبەجە بکرەت ،
مەبەستیشم لەسەرەوە بە خوارەوە ئەوەیە .
نموونەش :

وەکو میدیا ، زانکە و میدیا هەموو شتەکانی تر ئەوجا بە خوارەوە دەچەت و ئەوانیش وەکو سەرەوە دەکەن هەروەک ووتەیەکیش هەیە دەەە گەورە دەەەژەت بچووک پەی تەوردەدات.

2023 6 5